

Międzynarodowa Komisja Teologiczna

Synodalność w życiu i misji Kościoła

Kongres Katoliczek i Katolików składa podziękowanie **Ks. Prof. Januszowi Bujakowi**, tłumaczowi dokumentu, za zgodę na jego publikację

Międzynarodowa Komisja Teologiczna

Synodalność w życiu i misji Kościoła

Uwaga wstępna

Podczas swojego dziewiątego pięciolecia Międzynarodowa Komisja Teologiczna przeprowadziła studium nad synodalnością w życiu i misji Kościoła. Praca została wykonana przez powołaną do tego podkomisję, której przewodniczył ks. Mario Ángel Flores Ramos a jej członkami byli siostra Prudence Allen RSM, siostra Alenka Arko należąca do Loyola Community, ks. Antonio Luiz Catelan Ferreira, ks. Piero Coda, ks. Carlos María Galli, ks. Gaby Alfred Hachem, prof. Héctor Gustavo Sánchez Rojas SCV, ks. Nicholas Segeja M'hela i o. Gerard Francisco Timoner III OP.

Ogólne dyskusje na ten temat odbyły się zarówno podczas spotkań podkomisji jak i podczas Sesji Plenarnych samej Komisji, które odbyły się w latach 2014 – 2017.

Niniejszy tekst został zatwierdzony przez większość członków Komisji podczas Sesji Plenarnej w 2017 roku w drodze pisemnego głosowania. Następnie został on zatwierdzony przez przewodniczącego Komisji, Jego Eminencję kard. Luis F. Ladarię S.J., Prefekta Kongregacji Doktryny Wiary, który po otrzymaniu pozytywnej odpowiedzi od Ojca Świętego Franciszka zezwolił na jego publikację 2 marca 2018.

Wprowadzenie

Kairos synodalności

1. „Właśnie droga *synodalności* jest drogą, której Bóg oczekuje od Kościoła trzeciego tysiąclecia” [1]: to programowe zaangażowanie zaproponowane przez papieża Franciszka z okazji upamiętnienia pięćdziesiątej rocznicy ustanowienia Synodu Biskupów przez bł. Pawła VI. Synodalność, podkreślił papież, to „konstytutywny wymiar Kościoła” dlatego „To, czego domaga się od nas Pan, w pewnym sensie jest już w całości zawarte w słowie «synod»” [2].

2. Celem obecnego dokumentu jest oddanie do dyspozycji kilku wskazówek przydatnych do teologicznego pogłębienia tego zaangażowania wraz ze wskazaniem kierunków duszpasterskich dotyczących wniosków, które wynikają z nich dla misji Kościoła. We wprowadzeniu mamy odwołanie się do danych etymologicznych i pojęciowych koniecznych do wstępnego wyjaśnienia treści i sposobu zastosowania słowa „synodalność”, aby następnie umieścić w kontekście znaczenie i nowość nauczania na ten temat ofiarowany nam przez Magisterium po Soborze Watykańskim II.

Synod, sobór, synodalność

3. „Synod” to starożytne i czcigodne słowo w Tradycji Kościoła, którego znaczenie przywołuje najgłębsze treści Objawienia. Jest ono złożone z przyimka *σύν* i rzeczownika *ὁδός*, droga i wskazuje na drogę, po której Lud Boży idzie razem. Odnosi się również do Pana Jezusa, który przedstawia siebie samego jako „drogę, prawdę i życie” (J 14,6) i do faktu, że chrześcijanie,

idąc za Nim, początkowo byli nazywani „zwolennikami drogi” (por. Dz 9, 2; 19, 9.23; 22, 4; 24, 14.22).

W kościelnej grece słowo to oznacza zwołanie zgromadzenia uczniów Jezusa a w niektórych wypadkach jest ono synonimem wspólnoty eklezjalnej [3]. Na przykład św. Jan Chryzostom pisze, że Kościół to nazwa, która „oznacza «chodzenie razem» (σύννοδος)” [4]. Kościół bowiem – wyjaśnia – jest zgromadzeniem zwołanym dla składania dziękczynienia i chwały Bogu jako chór, harmonijna rzeczywistość, w której wszystko się łączy (σύστημα), ponieważ ci, którzy ją tworzą, dzięki wzajemnym i uporządkowanym relacjom, schodzą się w ἀγάπη i w ὁμονοία (to samo odczuwanie).

4. Od pierwszych wieków słowo „synod” jest używane na określenie zgromadzeń kościelnych zwoływanych na różnych poziomach (diecezjalnym, prowincjalnym, regionalnym, patriarchalnym lub powszechnym) dla rozeznawania, w świetle Słowa Bożego i przez wsłuchanie się w głos Ducha Świętego, kwestii doktrynalnych, liturgicznych, kanonicznych i duszpasterskich które stopniowo powstają.

Greckie słowo σύννοδος zostaje przetłumaczone na język łaciński jako *synodus* lub *concilium*. *Concilium* (sobór) w znaczeniu świeckim oznacza zgromadzenie zwołane przez uprawnioną do tego władzę. Mimo iż pochodzenie obu tych słów, „synod” i „sobór” jest różne, ich znaczenie jest zbieżne. Więcej nawet, „sobór” ubogaca semantyczne znaczenie słowa „synod” przez odniesienie do hebrajskiego terminu *qahal* (קהל), zgromadzenia zwołanego przez Pana i jego tłumaczenie na język grecki jako *ἐκκλησία*, które to słowo oznacza w Nowym Testamencie eschatologiczne zwołanie Ludu Bożego w Jezusie Chrystusie.

W Kościele katolickim dopiero niedawno doszło do rozróżnienia pomiędzy słowem „sobór” i „synod”. Podczas Soboru Watykańskiego II są one jeszcze synonimami, oznaczającymi zgromadzenie soborowe [5]. Ich precyzyjne rozróżnienie zostało wprowadzone w *Kodeksie Prawa Kanonicznego* dla Kościoła łacińskiego (1983), gdzie dokonuje się rozróżnienia pomiędzy Synodem partykularnym (plenarnym lub prowincjalnym) z jednej strony [6] i Soborem powszechnym [7] oraz Synodem biskupów [8] i Synodem diecezjalnym [9] z drugiej [10].

5. W ostatnich dziesięcioleciach w literaturze teologicznej, kanonicznej i pastoralnej pojawiły się neologizmy w postaci rzeczownika „synodalność” związanego z przymiotnikiem „synodalny”, przy czym oba te terminy pochodzą od słowa „synod”. Mówi się zatem o synodalności jako „konstytutywnym wymiarze” Kościoła albo po prostu o „Kościele synodalnym”. Ten nowy język, który domaga się precyzyjnego teologicznego wyjaśnienia, jest oznaką czegoś nowego, co dojrzewa w świadomości eklezjalnej począwszy od Magisterium Soboru Watykańskiego II i doświadczenia Kościołów lokalnych i Kościoła powszechnego od ostatniego Soboru po dzień dzisiejszy.

Komunia, synodalność, kolegialność

6. Mimo iż termin i koncepcja synodalności nie są wyraźnie zawarte w nauczaniu Soboru Watykańskiego II można śmiało powiedzieć, że synodalność to sedno dzieła odnowy, do którego zachęcał Sobór. Eklezjologia Ludu Bożego podkreśla wspólną godność i misję wszystkich ochrzczonych, w wykonywaniu różnorodnego i uporządkowanego bogactwa charyzmatów, powołań, posługi. W tym kontekście koncepcja komunii wyraża głęboką istotę misterium i misji Kościoła, której źródłem i szczytem jest zgromadzenie eucharystyczne [11]. Ono właśnie jest *res Sacramentum Ecclesiae*: zjednoczeniem z Trójjedynym Bogiem i jednością pomiędzy ludźmi, urzeczywistnioną przez Ducha Świętego w Chrystusie Jezusie

[12]. W tym eklezjologicznym kontekście synodalność jest szczególnym *modus vivendi et operandi* Kościoła, Ludu Bożego, który objawia i realizuje jego istnienie jako komunii, kiedy wszyscy jego członkowie idą razem, gromadzą się wspólnie i biorą czynny udział w swojej misji ewangelizacyjnej.

7. Podczas gdy pojęcie synodalności odnosi się do zaangażowania i udziału całego Ludu Bożego w życiu i misji Kościoła, pojęcie kolegalności określa teologiczne znaczenie i formę: a) sprawowania posługi biskupów w służbie Kościołom lokalnym powierzonym ich trosce, oraz b) komunii między Kościołami lokalnymi w ramach jednego powszechnego Kościoła Chrystusowego, realizowanej poprzez hierarchiczną komunię Kolegium Biskupów z Biskupem Rzymu. Kolegalność jest zatem swoistą formą, w której synodalność eklezjalna objawia się i urzeczywistnia poprzez posługę biskupów na poziomie komunii Kościołów lokalnych w regionie oraz na poziomie komunii między wszystkimi Kościołami w Kościele powszechnym. Ze swej natury każdy autentyczny przejaw synodalności wymaga sprawowania kolegalnej posługi biskupów.

Przekroczenie progu nowości po Soborze Watykańskim II

8. Owoce odnowy zapoczątkowanej przez Sobór Watykański II w jego promowaniu komunii kościelnej, biskupiej kolegalności oraz myślenia i działania w sposób «synodalny» były obfite i cenne. Jednak przed nami jeszcze długa droga w kierunku wyznaczonym przez Sobór [13]. W rzeczywistości dzisiaj dążenie do znalezienia odpowiedniej formy dla Kościoła synodalnego - nawet jeśli jest on szeroko rozpowszechniony i znane są jego pozytywne realizacje - wydaje się wymagać jasnych zasad teologicznych i wskazania dokładnych kierunków duszpasterskich.

9. Stąd Papież Franciszek zachęca nas do przekroczenia progu (synodalności). Idąc po linii nauczania Soboru Watykańskiego II i swoich poprzedników, papież Franciszek podkreśla, że synodalność opisuje kształt Kościoła, który wyłania się z Ewangelii Jezusa, Kościoła, który jest wezwany do wcielenia się dziś w historii, w twórczej wierności Tradycji. Zgodnie z nauczaniem *Lumen Gentium* papież Franciszek zauważa w szczególności, że synodalność «jako konstytutywny wymiar Kościoła stwarza nam najodpowiedniejszy kontekst interpretacyjny, pozwalający zrozumieć samo kapłaństwo hierarchiczne» [14] i że zgodnie z doktryną *sensus fidei fidelium* [15] wszyscy członkowie Kościoła są aktywnymi podmiotami ewangelizacji [16]. Dlatego urzeczywistnienie Kościoła synodalnego jest niezbędnym warunkiem wstępnym dla nowego misyjnego impulsu, który obejmie cały Lud Boży. Poza tym synodalność należy do istoty ekumenicznego zaangażowania chrześcijan: ponieważ stanowi zaproszenie do wspólnego pójścia drogą, która prowadzi do pełnej komunii i ponieważ - jeśli jest właściwie rozumiana - oferuje sposób zrozumienia i doświadczania Kościoła, w którym istnieje miejsce na uzasadnione różnice zgodnie z logiką wzajemnej wymiany darów w świetle prawdy.

Cel i struktura dokumentu

10. W pierwszych dwóch rozdziałach niniejszy dokument stanowi odpowiedź na potrzebę teologicznego pogłębienia znaczenia synodalności z punktu widzenia eklezjologii katolickiej, zgodnie z nauczaniem *Vaticanum II*. W pierwszym rozdziale wracamy do normatywnych źródeł zawartych w Piśmie Świętym i Tradycji, aby ukazać zakorzenienie synodalnej postaci Kościoła w historycznym rozwoju Objawienia, wyjaśnić podstawowe treści i szczegółowe kryteria teologiczne, które definiują to pojęcie i wskazują, jak można je zastosować w praktyce. Drugi rozdział przedstawia teologiczne podstawy synodalności zgodnie z doktryną eklezjologiczną *Vaticanum II*, łącząc je z perspektywą pielgrzymującego i misyjnego Ludu

Bożego oraz z tajemnicą Kościoła jako komunii, w odniesieniu do charakterystycznych cech Kościoła: jedność, świętość, powszechność i apostołskość. Wreszcie wiąże się z relacją między udziałem wszystkich członków Ludu Bożego w misji Kościoła a sprawowaniem władzy przez ich pasterzy. Na tej podstawie trzeci i czwarty rozdział mają na celu przedstawienie pewnych kierunków duszpasterskich: trzeci rozdział dotyczy praktycznej kwestii «ureczywistnienia synodalności» na wszystkich poziomach, w Kościele lokalnym, w komunii między Kościołami lokalnymi regionu oraz w Kościele powszechnym; czwarty rozdział odnosi się do nawrócenia duchowego i duszpasterskiego oraz do rozeznania wspólnotowego i apostołskiego, które są niezbędne dla autentycznego doświadczenia Kościoła synodalnego, biorąc pod uwagę jego pozytywny wpływ na ekumenizm i społeczną diakonię Kościoła.

Rozdział I

Synodalność w Piśmie Świętym, Tradycji i historii

11. Normatywne źródła synodalnego życia Kościoła, które znajdują się w Piśmie Świętym i Tradycji, świadczą, że w centrum Boskiego planu zbawienia jest powołanie do zjednoczenia z Bogiem i jedności w Nim całego rodzaju ludzkiego, co zostało dokonane w Jezusie Chrystusie i realizuje się przez posługę Kościoła. Źródła tę zawierają wytyczne, których potrzebujemy do rozeznania zasad teologicznych, które muszą ożywiać i regulować życie synodalne, jego struktury, procesy i wydarzenia. Na tej podstawie jest możliwe opisanie form synodalności, które rozwinęły się w Kościele w pierwszym tysiącleciu, a następnie w drugim tysiącleciu w Kościele katolickim, mając na uwadze niektóre aspekty praktyki synodalnej innych Kościołów i Wspólnot kościelnych.

1.1. Nauczanie Pisma Świętego

12. Stary Testament pokazuje, że Bóg stworzył osobę ludzką, mężczyznę i kobietę, na swój obraz i podobieństwo, jako istotę społeczną powołaną do współpracy z Nim, postępującą naprzód w znaku komunii, troszczącą się o wszechświat i kierującą go ku jego celowi (Rdz 1,26-28). Od samego początku grzech przeszkadza w realizacji planu Bożego, zrywając uporządkowaną sieć relacji, w której wyraża się prawda, dobro i piękno stworzenia, zaciemniając w sercu człowieka prawdę o jego powołaniu. Jednak Bóg, bogaty w miłosierdzie, potwierdza i odnawia przymierze, aby sprowadzić z powrotem na drogę jedności wszystko, co zostało rozproszone, uzdrawiając ludzką wolność i kierując ją na przyjęcie i życie darem jedności z Bogiem i braćmi we wspólnym domu, którym jest stworzenie (por. np. Rdz 9,8-17; 15; 17; Wj 19-24; 2 Sm 7,11).

13. Realizując swój plan, Bóg zwołuje Abrahama i jego potomków (por. Rdz 12,1-3; 17,1-5; 22,16-18). To zgromadzenie (określane terminami *לַחֶמֶד/הַדָּבָר* – z których pierwszy jest często tłumaczony na grecki jako *ἐκκλησία*) przypieczętowane Przymierzem zawartym na Synaju (por. Wyjście 24, 6-8; 34, 20ff), nadaje ludowi wyzwolonemu z niewoli wartość i godność jako rozmówcy Boga; w czasie wędrówki lud gromadzi się wokół swego Pana, aby sprawować kult ku Jego chwale i żyć według Jego Prawem, uznając się za Jego wyłączną własność (por. Pwt 5, 1-22; Joz 8; Neh 8, 1-18).

לַחֶמֶד/הַדָּבָר (*qahal/edah*) jest oryginalną formą, w której ujawnia się synodalne powołanie Ludu Bożego. Na pustyni Bóg zarządza spis pokoleń Izraela, każdemu z nich przydzielając jego miejsce (por. Lb 1-2). W centrum zgromadzenia znajduje się Pan jako jego jedyny przewodnik i pasterz, który staje się obecny poprzez posługę Mojżesza (por. Lb 12; 15-16; Joz 8, 30-35), z którym inni są związani w sposób podrzędny i «kolegialny»: sędziowie (por. Wj 18, 25-26),

starsi (por. Lb 11, 16-17, 24-30) i lewici (por. Lb 1, 50-51). Zgromadzenie Ludu Bożego składa się nie tylko z mężczyzn (por. Wj 24, 7-8), ale także z kobiet i dzieci, a nawet z cudzoziemców (por. Joz 8, 33, 35). Jest ono partnerem zwoływanym przez Pana za każdym razem, gdy odnawia On swoje przymierze (por. Pwt 27-28; Joz 24; 2 Krl 23; Neh 8).

14. Przesłanie Proroków zaszczenia w Ludzie Bożym potrzebę przejścia przez trudy historii w wierności przymierzu. Dlatego prorocy wzywają go do nawrócenia serca ku Bogu i do sprawiedliwości w relacjach z bliźnimi, zwłaszcza z najuboższymi, uciśnionymi i cudzoziemcami, jako namacalne świadectwo Bożego miłosierdzia (por. Jr 37, 21; 38, 1).

Aby mogło się to dokonać, Bóg obiecuje dać im nowe serce i nowego ducha (por. Ez 11, 10) oraz otworzyć przed swoim ludem drogę do nowego Eskodusu (por. Jer 37-38): wtedy zawrze On nowe przymierze, wyryte już nie na kamiennych tablicach, ale na ich sercach (por. Jer 31, 31-34). Przymierze to otworzy nowe horyzonty, ponieważ Sługa Pański zgromadzi narody (por. Iz 53), i zostanie ono przypieczętowane wylaniem Ducha Pańskiego na wszystkich członków Jego Ludu (por. Jl 3, 1-4).

15. Bóg realizuje nowe przymierze które obiecał w Jezusie z Nazaretu, Mesjaszu i Panu, który swoim głosem, życiem i osobą objawia, że Bóg jest komunią miłości, że poprzez swoją łaskę i miłosierdzie pragnie objąć w jedność całą ludzkość.

Jezus jest Synem Bożym, przeznaczonym od wieczności do miłowania serca Ojca (por. J 1, 1.18), który w pełni czasu stał się człowiekiem (por. J 1, 14; Ga 4, 4), aby doprowadzić do wypełnienia Boski plan zbawienia (por. J 8, 29; 6, 39; 5, 22. 27). Nigdy nie działa sam i we wszystkim wypełnia wolę Ojca który mieszkając w Nim, sam dokonuje swego dzieła poprzez Syna, którego posłał na świat (por. J 14, 10).

Plan Ojca wypełnia się eschatologicznie w Tajemnicy Paschalnej, gdy Jezus oddaje swoje życie, aby je odebrać na nowo dzięki zmartwychwstaniu (por. J 10, 17) i podzielić się nim ze swoimi uczniami jako synami i córkami, siostrami i braćmi poprzez «bezmiar» wylania Ducha Świętego (por. J 3, 34). Tajemnica paschalna Jezusa jest nowym Wyjściem, które łączy w jedność (*συναγάγη εἰς ἓν*) wszystkich, którzy wierzą w Niego (por. J 11, 52) i których On upodabnia do siebie przez chrzest i Eucharystię. Dziełem zbawczym jest jedność, o którą Jezus prosił Ojca w przeddzień swojej Męki: «aby wszyscy stanowili jedno, jak Ty, Ojcze, we Mnie, a Ja w Tobie, aby i oni stanowili w Nas jedno, aby świat uwierzył, żeś Ty Mnie posłał» (por. Jan 17, 21).

16. Jezus jest pielgrzymem, który głosi dobrą nowinę o Królestwie Bożym (por. Łk 4,14-15; 8,1; 9,57; 13,22; 19,11), naucza «drogi Bożej» (por. Łk 20,21) i wskazuje do niej kierunek (Łk 9,51-19,28). On sam bowiem jest «drogą» (por. Jan 14, 6), która prowadzi do Ojca; w Duchu Świętym (por. Jan 16, 13) przekazuje wszystkim prawdę i miłość komunii z Bogiem i braćmi. Życie w komunii według miary nowego przykazania Jezusa oznacza iść razem w historii jako Lud Boży nowego przymierza, w sposób, który odpowiada otrzymanemu darowi (por. J 15, 12-15). W opowiadaniu o uczniach z Emaus Łukasz daje nam żywą ikonę Kościoła jako Ludu Bożego, prowadzonego na jego drodze przez Zmartwychwstałego Pana, który oświeca go swoim Słowem i karmi Chlebem Życia (por. Łk 24, 13-35).

17. Nowy Testament używa specjalnego terminu: *ἐξουσία* (władza), aby wyrazić władzę przekazywania zbawienia, którą Jezus otrzymał od Ojca i którą w mocy (*δύναμις*) Ducha Świętego sprawuje nad wszystkimi stworzeniami. Władza ta polega na przekazywaniu łaski, która czyni nas «dziećmi Bożymi» (por. J 1, 12). Apostołowie otrzymali *ἐξουσία* od Zmartwychwstałego Pana, który posłał ich, aby czynili uczniami wszystkie narody, chrzcząc je w imię Ojca, Syna i Ducha Świętego oraz ucząc je zachowywać wszystko, co im przykazał

(por. Mt 28, 19-20). Na mocy chrztu, wszyscy członkowie Ludu Bożego mają udział w tej władzy. Otrzymawszy «namaszczenie pomazanie Duchem Świętym» (por. 1 J 2, 20.27), są nauczani przez Boga (por. J 6, 45) i prowadzeni «do całej prawdy» (por. J 16, 13).

18. *Ἐξουσία* zmartwychwstałego Pana wyraża się w Kościele poprzez wielość darów duchowych (*τα πνευματικά*) lub charyzmatów (*τα χαρίσματα*), które Duch Święty udziela w łonie Ludu Bożego dla budowania jednego Ciała Chrystusa. Podczas ich wykonywania musi być zachowany obiektywny porządek *τάξις*, tak by mogły się one harmonijnie rozwijać i przynosić oczekiwane owoce dla dobra wszystkich (por. 1 Kor 12, 28-30; Ef 4, 11-13). Pierwsze miejsce pośród nich zajmują Apostołowie, ze szczególną i pierwszorzędną rolą wyznaczoną przez Jezusa Szymonowi Piotrowi (por. Mt 16, 18 nn.; J 21, 15 nn.): to właśnie im powierzono posługę prowadzenia Kościoła w wierności depozytowi wiary (*depositum fidei*) (1 Tm 6, 20; 2 Tm 1, 12.14). Ale termin *χάρισμα* przywołuje także darmowy i różnorodny charakter wolnej inicjatywy Ducha Świętego, który każdemu udziela jego własnego daru dla wspólnego dobra (por. 1 Kor 12, 4-11; 29-30; Ef 4, 7), zawsze zgodnie z logiką wzajemnego poddania się i wzajemnej służby (por. 1 Kor 12, 25), ponieważ najwyższym darem, który kieruje wszystkimi innymi, jest miłość (por. 1 Kor 12, 31).

19. Dzieje Apostolskie opisują niektóre ważne momenty na drodze Kościoła apostołowego, kiedy Lud Boży jest powołany jako wspólnota, aby rozeznąć wolę zmartwychwstałego Pana.

Wiodącą postacią, która wskazuje drogę i udziela wskazówek, jest Duch Święty, wylany na Kościół w dniu Pięćdziesiątnicy (por. Dz 2,2-3). Uczniowie, wypełniając swoje różne zadania, mają obowiązek słuchać głosu Ducha Świętego i rozeznawać drogę, którą należy iść (por. Dz 5,19-21; 8,26.29.39; 12,6-17; 13,1-3 ; 16,6-7,9-10; 20,22). Dobrymi przykładami są: wybór «siedmiu mężów, cieszących się dobrą sławą, pełnych Ducha i mądrości», którym Apostołowie powierzyli zadanie «obsługiwania stołów» (por. Dz 6,1-6); oraz rozeznanie kluczowej kwestii misji do pogan (por. Dz 10).

20. Kwestia ta jest poruszana podczas wydarzenia, które tradycja nazywa «Soborem Apostolskim w Jerozolimie» (por. Dz 15, a także Gal 2,1-10). Mamy tu do czynienia z wydarzeniem synodalnym, w którym Kościół apostołowski, w decydującym momencie swojego rozwoju, przeżywa swoje powołanie w perspektywie jego misji, oświecony obecnością Zmartwychwstałego Pana. Na przestrzeni wieków wydarzenie to było interpretowane jako paradygmat dla synodów celebrowanych przez Kościół.

Historia dokładnie opisuje dynamikę tego wydarzenia. Wobec ważnego i kontrowersyjnego pytania, które go dotyczy, wspólnota Antiochii postanawia zwrócić się do «apostołów i starszych» (15, 2) Kościoła Jerozolimskiego i wysyła do nich Pawła i Barnabę. Wspólnota w Jerozolimie, Apostołowie i Starsi niezwłocznie spotykają się (15,4), aby zbadać sytuację. Paweł i Barnaba wyjaśniają, co się stało. Następuje ożywiona i otwarta dyskusja (*ἐκζητήσωσιν*: 15,7a). Ze szczególną uwagą zostaje wysłuchane wiarygodne świadectwo Piotra i jego wyznanie wiary (15,7b-12).

Jakub interpretuje to, co się wydarzyło, w świetle słów prorocstwa (por. Am 9, 11-12; Dz 15, 14-18) które świadczy o powszechnej zbawczej woli Boga, który «wybrał lud spośród pogan» (*ἐξ ἔθνων λαόν*; 15, 14) i wyraża swoje zdanie proponując pewne reguły zachowania (15:19-21). Jego przemówienie ukazuje wizję misji Kościoła mocno zakorzenionej w planie Bożym, ale jednocześnie otwartej na Jego uobecnianie się w stopniowym rozwoju historii zbawienia. Na koniec, wyznaczono kilku wysłanników, aby dostarczyli pismo informujące o podjętej decyzji, jak również o normach, których należy przestrzegać (15,23-29). List ten zostaje wręczony i przeczytany wspólnocie w Antiochii, która chętnie go przyjmuje (15,30-31).

21. Wszyscy są zaangażowani, choć każdy z nich ma inne zadanie do wypełnienia. Pytanie zostało skierowane do całego Kościoła jerozolimskiego (*παν τὸ πλῆθος*: 15,12), obecnego w całym procesie i zaangażowanego w podjęcie ostatecznej decyzji («Wtedy Apostołowie i starsi wraz z całym Kościołem»; *ἔδοξε τοῖς ἀποστόλοις καὶ τοῖς πρεσβυτέροις σὺν ὅλῃ τῇ ἐκκλησίᾳ*: 15, 22). Jednak w pierwszej kolejności konsultowani są Apostołowie (Piotr i Jakub wygłaszają przemówienie) oraz Starsi, którzy sprawują swoją szczególną posługę. Decyzję podejmuje Jakub (??? **moje**), który kieruje Kościołem w Jerozolimie, na mocy działania Ducha Świętego, który prowadzi Kościół na jego drodze, gwarantując mu wierność Ewangelii Jezusa: «Postanowiliśmy bowiem, Duch Święty i my» (15, 28). Ta decyzja została następnie przyjęta i zatwierdzona przez całe zgromadzenie w Jerozolimie (15, 22), a następnie przez zgromadzenie w Antiochii (15, 30-31).

Dzięki świadectwu działania Boga i wymianie własnych osądów, początkowa różnorodność opinii i ożywienie dyskusji zostały skierowane, przy wzajemnym wsłuchiowaniu się w Ducha Świętego, na ten konsensus i jednomyślność (*ὁμοθυμαδόν*, por. 15,25), która jest owocem wspólnotowego rozeznania w służbie ewangelizacyjnej misji Kościoła.

Poprzez wsłuchanie się w głos Ducha Świętego w świadectwach o działaniu Boga i przedstawieniu przez każdego własnego zdania, początkowo rozbieżne opinie zbieżają w kierunku konsensusu i jednomyślności (*ὁμοθυμαδόν*, por. 15, 25), który jest owocem wspólnotowego rozeznania w służbie ewangelizacyjnej misji Kościoła.

22. Przebieg Soboru Jerozolimskiego ukazuje w żywy sposób drogę Ludu Bożego jako rzeczywistości uporządkowanej i dobrze przemyślanej, w której każdy ma swoje miejsce i pełni określoną rolę (por. 1 Kor 12, 12-17; Rz 12, 4-5; Ef 4, 4).

Apostoł Paweł, w świetle zgromadzenia eucharystycznego, przywołuje obraz Kościoła jako Ciała Chrystusa, który wyraża zarówno jedność organizmu, jak i różnorodność jego członków. Tak bowiem jak w ludzkim ciele wszystkie członki są niezbędne, każdy w swojej specyfice, tak i w Kościele wszyscy cieszą się równą godnością na mocy chrztu (por. Ga 3, 28, 1 Kor 12, 13) i wszyscy powinni przyczyniać się do realizacji planu zbawienia «na miarę daru Chrystusa» (Ef 4, 7). Dlatego też wszyscy są współodpowiedzialni za życie i misję wspólnoty i wszyscy są wezwani do działania zgodnie z prawem wzajemnej solidarności, z poszanowaniem konkretnych posług i charyzmatów, ponieważ każdy z nich czerpie energię od tego samego Pana (por. 1 Kor 15, 45).

23. Celem wędrówki Ludu Bożego jest nowe Jeruzalem, otoczone promiennym blaskiem Bożej chwały, w którym celebrowana jest niebiańska liturgia. Księga Apokalipsy kontempluje «stojącego Baranka jakby zabitego», który odkupił dla Boga swoją krewią «[ludzi] z każdego pokolenia, języka, ludu i narodu» i uczynił «ich Bogu naszemu królestwem i kapłanami, a będą królować na ziemi»; aniołowie i «miriady miriad i tysiące tysięcy» ze wszystkimi stworzeniami nieba i ziemi uczestniczą w liturgii niebieskiej (por. Ap 5, 6.9.11.13). Wtedy wypełni się obietnica, która zawiera najgłębszy sens boskiego planu zbawienia: «Oto przybytek Boga z ludźmi: i zamieszka wraz z nimi, i będą oni Jego ludem, a On będzie ‘Bogiem z nimi’» (Ap 21, 3).

1.2. Świadectwa Ojców i Tradycji w pierwszym tysiącleciu

24. Wytrwałość na drodze jedności prowadzącej poprzez różnorodność miejsc i kultur, sytuacji i epok, jest wyzwaniem, na które Lud Boży musi odpowiedzieć, by kroczyć w wierności Ewangelii, siejąc jej ziarno w doświadczeniu różnych narodów. Synodalność od samego początku jawi się jako gwarancja i wcielenie twórczej wierności Kościoła wobec swojego apostołowskiego pochodzenia i powołania do bycia katolickim. Wyraża się ona w formie, która

jest jednolita w swej istocie, ale która stopniowo rozwija się - w świetle tego, co mówi Pismo Święte - w żywym rozwoju Tradycji. Ta jednolita forma wyraża się zatem w różny sposób w zależności od różnych momentów historycznych i w dialogu z różnymi kulturami i sytuacjami społecznymi.

25. Na początku drugiego wieku Ignacy Antiocheński opisuje synodalne rozumienie różnych Kościołów lokalnych, które postrzegały siebie za realizację jednego Kościoła. W liście do wspólnoty w Efezie mówi, że wszyscy jej członkowie są *σύνδοδοι*, „towarzyszami podróży”, na mocy godności chrztu i ich przyjaźni z Chrystusem [17]. Ponadto podkreśla on boski porządek, który czyni Kościół jednym ciałem [18], wezwany do wyśpiewania pochwały jedności z Ojcem w Chrystusie Jezusie [19]: kolegium prezbiterów jest radą biskupa [20], a członkowie wspólnoty, pełniąc różne zadania, wszyscy są powołani do jej budowania. Komunia eklezjalna powstaje i objawia się w eucharystycznej synaksie, której przewodniczy biskup: karmi ona świadomość i nadzieję, że na końcu historii Bóg zgromadzi w swoim królestwie wszystkie wspólnoty, które teraz nią żyją i celebryją ją w wierze [21]. Wierność nauce apostoelskiej i sprawowanie Eucharystii pod przewodnictwem biskupa, następcy apostołów, uporządkowane pełnienie różnych posług; prymat komunii we wzajemnej służbie dla chwały Boga Ojca, Syna i Ducha Świętego: oto cechy wyróżniające prawdziwy Kościół.

Cyprian z Kartaginy, który był spadkobiercą i interpretatorem tej tradycji w połowie III wieku, podaje biskupią i synodalną zasadę, która musi kierować życiem Kościoła i jego misją na poziomie lokalnym i uniwersalnym: podczas gdy w Kościele lokalnym nic nie powinno się czynić bez biskupa - *nihil sine episcopo* - równie prawdziwe jest, że nic nie powinno się czynić bez synodu (Prezbiterów i Diakonów) - *nihil sine consilio vestro* - lub bez zgody ludu - *et sine consensu plebis* [22] - zawsze trzymając się zasady, zgodnie z którą *episcopatus est cuius a singulis in solidum pars tenetur* (episkopat jest jeden i każdy biskup ma udział w jego pełni) [23].

26. Począwszy od IV wieku powstają prowincje kościelne, które ukazywały i umacniały komunie pomiędzy Kościołami lokalnymi a na których czele stał metropolita. Z myślą o wspólnych obradach istnieją synody prowincjalne jako narzędzia realizacji synodalności eklezjalnej. Kanon 6 soboru w Nicei (325) uznał pierwszeństwo (*πρεσβεία*) i prymat regionalny stolic biskupich Rzymu, Aleksandrii i Antiochii [24]. Na Soborze w Konstantynopolu I (381) stolica biskupia w Konstantynopolu została dodana do listy najważniejszych siedzib. Kanon 3 przyznał biskupowi tego miasta honorowe pierwszeństwo po Biskupie Rzymu [25], tytuł potwierdzony przez kanon 28 soboru Chalcedońskiego (451) [26], na którym do listy stolic biskupich dodano Jerozolimę. Na Wschodzie ta pentarchia jest uważana za formę i gwarancję sprawowania komunii i synodalności między tymi pięcioma apostoelskimi stolicami biskupimi. Kościół zachodni, mimo iż uznaje rolę patriarchów na Wschodzie, nie uważa Kościoła Rzymskiego za jeden z patriarchatów wśród innych, lecz przyznaje mu szczególny prymat w sercu Kościoła powszechnego.

27. Kanon apostoelski 34 z końca trzeciego wieku, dobrze znany na Wschodzie, stwierdza, że każda decyzja wykraczająca poza kompetencje biskupa Kościoła lokalnego musi być podejmowana synodalnie: „Biskupi każdego narodu (*ἕθνος*) muszą uznać tego, który jest pierwszym (*πρώτος*) spośród nich i uważać go za swoją głowę (swojego przewodniczącego) (*κεφαλή*) i nie czynić niczego ważnego (znaczącego, istotnego) bez jego zgody (*γνώμη*) (...), ale pierwszy (*πρώτος*) nie może uczynić niczego bez zgody wszystkich, [27]. Zgodne działanie synodalne (*ὁμόνοια*) realizowane przez Kościół ma na celu uwielbienie Boga Ojca przez Chrystusa w Duchu Świętym. Zadaniem *πρώτος* na szczeblu prowincji i metropolii (a następnie patriarchatu) jest zwoływanie i przewodniczenie synodowi na właściwym szczeblu w celu

rozwiązywania wspólnych problemów i wydawania niezbędnych uchwał na mocy autorytetu (*ἐξουσία*) Pana wyrażonego przez biskupów zgromadzonych na synodzie.

28. Chociaż synody które odbywały się okresowo od trzeciego wieku na poziomie diecezjalnym i prowincjalnym zajmowały się kwestiami dyscyplinarnymi, kulturalnymi i doktrynalnymi, które pojawiły się na szczeblu lokalnym, istnieje silne przekonanie, że podejmowane na nich decyzje były wyrazem komunii ze wszystkimi Kościołami.

Ten zmysł eklesjalny, który świadczy o świadomości, że każdy Kościół lokalny jest realizacją jednego i katolickiego Kościoła, przejawia się w przysyłaniu do innych Kościołów listów synodalnych, zbiorów kanonów synodalnych, w prośbach o wzajemne uznanie między różnymi stolicami biskupimi i wymianie delegacji, która często wiązała się z męczącymi i niebezpiecznymi podróżami.

Od samego początku Kościół w Rzymie cieszył się szczególnym szacunkiem, na mocy męczeńskiej śmierci poniesionej tam przez apostołów: Piotra – za którego następcę jest uznawany biskup Rzymu [28] - i Pawła.

Mocno strzeżona w nim wiara apostołowa, posługa władzy sprawowana przez jego biskupa w służbie komunii między Kościołami, potwierdzona bogata praktyka życia synodalnego: to wszystko sprawia, że Kościół Rzymu jest punktem odniesienia dla wszystkich Kościołów, które odwołują się do niego w celu rozstrzygnięcia sporów [29], tak że pełnił on rolę instancji apelacyjnej [30].

Co więcej, Stolica Apostołowa stała się na Zachodzie wzorem dla organizacji innych Kościołów, zarówno pod względem administracyjnym, jak i kanonicznym.

29. W 325 r. W Nicei odbył się pierwszy sobór ekumeniczny, zwołany przez cesarza. Obecni byli biskupi z różnych regionów Wschodu i legaci biskupa Rzymu. Wyznanie wiary Soboru i jego kanoniczne decyzje są uznawane za normatywne dla całego Kościoła, pomimo ich niełatwej recepcji, jak to będzie miało miejsce również przy innych okazjach w historii. Podczas Soboru Nicejskiego po raz pierwszy poprzez synodalne sprawowanie posługi biskupów wyraża się instytucjonalnie na poziomie Kościoła powszechnego *ἐξουσία* zmartwychwstałego Pana, który prowadzi i kieruje w Duchu Świętym drogą Ludu Bożego.

Podobne doświadczenia miały miejsce podczas kolejnych soborów w pierwszym tysiącleciu, które nadały autentyczny kształt tożsamości jedynek Kościoła katolickiego. Podczas tych soborów doszło do stopniowego wykształcenia się świadomości, że do sprawowania władzy przez sobór ekumeniczny konieczne są *συμφωνία* (*symphōnía*) przewodniczących poszczególnych Kościołów, *συνεργεία* (*synergeía*) Biskupa Rzymu, *συμφρόνησις* (*symphrónēs*) innych patriarchów i zgodność jego nauczania z nauczaniem poprzednich soborów [31].

30. Jeśli chodzi o *modus procedendi*, synody lokalne w pierwszym tysiącleciu z jednej strony postępowały zgodnie z tradycją apostołową, z drugiej zaś, na ich praktyczne procedury miała wpływ kultura miejsca, w którym je organizowano [32]. W przypadku synodu w Kościele lokalnym, zasadniczo uczestniczyła w nim cała wspólnota, z poszanowaniem roli każdego z jego członków [33]. W synodach prowincjonalnych uczestniczyli biskupi różnych Kościołów, choć do udziału w nich mogli zostać zaproszeni również prezbiterzy i mnisi. W soborach ekumenicznych w pierwszym tysiącleciu uczestniczą jedynie biskupi. Praktykę synodalną rozpowszechnioną w pierwszym tysiącleciu ukształtowały przede wszystkim synody diecezjalne i prowincjalne.

1.3. Rozwój praktyki synodalnej w drugim tysiącleciu

31. Z początkiem drugiego tysiąclecia praktyka synodalna stopniowo nabierała różnych form proceduralnych na Zachodzie i na Wschodzie, w szczególności po rozpadzie wspólnoty między Kościołem Konstantynopolskim i Kościołem Rzymu (XI wiek) i upadku terytoriów kościelnych należących do Patriarchatów Aleksandryjskich, Antiochii i Jerozolimy pod polityczną kontrolą islamu.

Praktyka synodalna trwa w Kościołach wschodnich zgodnie z Tradycją Ojców, zwłaszcza na poziomie synodów patriarchalnych i metropolitalnych, ale synody nadzwyczajne są również celebrowane z udziałem patriarchów i metropolitów.

W Konstantynopolu ugruntowała się działalność stałego Synodu (Σύνοδος ἐνδημούσα), znanego od IV wieku także w Aleksandrii i Antiochii, z regularnymi zgromadzeniami mającymi na celu badanie zagadnień liturgicznych, kanonicznych i praktycznych oraz z różnymi formami proceduralnymi w okresie bizantyjskim, a po roku 1454 - w okresie ottomańskim. Praktyka Stałego Synodu jest nadal żywa w Kościołach prawosławnych.

32. W Kościele katolickim reforma gregoriańska i walka o *libertas Ecclesiae* przyczyniają się do potwierdzenia prymacjalnej władzy papieża. Z jednej strony, uwolniło to biskupów od podporządkowania się cesarzowi, ale z drugiej strony, jeśli nie zostanie właściwie zrozumiane, groziło osłabieniem tożsamości Kościołów lokalnych.

Synod rzymski, który od V wieku pełnił funkcję rady biskupa Rzymu i w którym oprócz biskupów prowincji rzymskiej uczestniczyli także biskupi obecni w Rzymie w czasie celebracji, wraz z prezbiterami i diakonami, staje się wzorem dla soborów średniowiecza.

Sobory te, pod przewodnictwem Papieża lub jego Legata, nie są zgromadzeniami wyłącznie biskupów i duchownych, ale wyrażają zachodnią *christianitas* dlatego na soborach są obecni, pełniąc różne role, obok władz kościelnych (biskupów, opatów i przełożonych zakonów), także władze cywile (przedstawiciele cesarza, królów i wielkich dostojników) oraz znawcy teologii i kanonicy.

33. Na poziomie Kościołów lokalnych, częściowo kontynuując szeroką procedurę synodalną wprowadzoną przez Karola Wielkiego w Zachodnim Cesarstwie Rzymskim, *Synody* straciły swój czysto kościelny charakter i przybrały formę synodów królewskich lub narodowych, w których uczestniczyli biskupi pod przewodnictwem króla.

W średniowieczu nie brak przykładów przywracania rewitalizacji praktyki synodalnej w najszerszym tego słowa znaczeniu. Przykładem są mnisi z Cluny.

Kapituły katedralne przyczyniły się do utrzymania procedury synodalnej przy życiu, podobnie jak nowe wspólnoty życia zakonnego, zwłaszcza zakony żebrzące [34].

34. Szczególny przypadek występuje pod koniec średniowiecza przy okazji schizmy zachodniej (1378-1417), przy jednoczesnej obecności dwóch, a następnie nawet trzech pretendentów do tytułu papieskiego. Rozwiązanie zawilej kwestii zostało wypracowane przez Sobór w Konstancji (1414-1418) gdzie zastosowano nadzwyczajne prawo kanoniczne przewidziane w średniowiecznej myśli kanonicznej, a następnie wybrano prawowitego papieża. W tej sytuacji rozwinęła się jednak idea koncyliaryzmu, której celem było narzucenie stałego soboru mającego być wyższą władzą od papieża.

Uważa się, że uzasadnienie teologiczne i praktyczna konfiguracja koncyliaryzmu są niezgodne ze spuścizną Tradycji. Pozostawia jednak lekcję dla historii Kościoła: nie da się zapobiec niebezpieczeństwu schizmy, która zawsze czai się w tle, a ciągła reforma Kościoła *in capite et membris* nie może się odbywać bez właściwego wykorzystania procedury synodalnej, która zgodnie z Tradycją uważa autorytet papieża za swoją własną gwarancję.

35. Sto lat później Kościół Katolicki, w odpowiedzi na kryzys wywołany reformą protestancką, zwołuje Sobór Trydencki. Jest to pierwszy sobór nowocześnieści, który wyróżnia się kilkoma cechami: nie ma już postaci soboru *Christianitas*, jak w średniowieczu, biorą w udział biskupi wraz z przełożonymi zakonów i zgromadzeń zakonnych, podczas gdy legaci książąt, chociaż uczestniczą w sesjach, nie mają prawa głosu.

Sobór ustanawia, że synody diecezjalne powinny odbywać się co roku, a synody prowincjalne co trzy lata, aby impuls reformy trydenckiej został przekazany całemu Kościołowi.

Przykładem i wzorem jest działanie św. Karola Boromeusza, arcybiskupa Mediolanu, który zwołuje podczas swojej posługi 5 synodów prowincjalnych i 11 diecezjalnych. Podobną inicjatywę w Ameryce podejmuje św. Turybiusz z Mogrovejo, biskup Limy, który zwołuje 3 synody prowincjalne i 13 synodów diecezjalnych, do których trzeba dodać trzy synody prowincjalne w Meksyku w tym samym wieku.

Synody diecezjalne i prowincjalne obchodzone po Soborze Trydenckim nie miały na celu, zgodnie z ówczesną kulturą, aktywnego zaangażowania całego Ludu Bożego - *congregatio fidelium* - lecz przekazywanie mu i wdrażanie jego norm i przepisów.

Apologetyczna reakcja na krytykę władzy kościelnej ze strony reformy protestanckiej i na podważanie jej przez liczne nurty współczesnej myśli podkreśliły hierarchiczną wizję Kościoła jako *societas perfecta et inaequalium*, dochodząc do utożsamienia biskupów z papieżem na szczycie z *Ecclesia docens* i resztę Ludu Bożego z *Ecclesia discens*.

36. Wspólnoty kościelne zrodzone z reformy protestanckiej promują szczególną formę praktyki synodalnej w kontekście eklezjologii oraz doktryny, praktyki sakramentalnej i posługi odbiegających od tradycji katolickiej.

Synodalne zarządzanie wspólnoty kościelnej, w którym uczestniczy pewna liczba wiernych świeckich na mocy wspólnego kapłaństwa pochodzącego z chrztu, jest uważane za najbardziej odpowiednią strukturę dla życia wspólnoty chrześcijańskiej według wyznania luteranckiego. Wszyscy wierni są wezwani do udziału w wyborach duchownych i do dbania o wierność nauczaniu Ewangelii i porządku kościelnemu. Ogólnie rzecz biorąc, przywilej ten (prerogatywa) jest sprawowany przez władze cywilne, co doprowadziło w przeszłości do powstania systemu bardzo ściśle związanego z państwem.

We wspólnotach kościelnych tradycji reformowanej przyjęta zostaje doktryna czterech urzędów (pasterzy, nauczycieli, prezbiterów, diakonów) Jana Kalwina, zgodnie z którą osoba prezbitera reprezentuje godność i uprawnienia udzielone wszystkim wiernym przez chrzest. Prezbiterzy, wraz z pastorami, są zatem odpowiedzialni za wspólnotę lokalną, podczas gdy praktyka synodalna przewiduje obecność nauczycieli i innych urzędów duchownych wśród większości wiernych świeckich.

Praktyka synodalna pozostaje stała w życiu Wspólnoty Anglikańskiej na wszystkich poziomach - lokalnym, krajowym i ponadnarodowym. Wyrażenie, że jest ona zarządzana synodalnie, ale kierowana episkopalnie, nie ma na celu jedynie wskazania na podział władzy ustawodawczej (właściwej dla Synodów, w których uczestniczą przedstawiciele całego Ludu Bożego) i władzy wykonawczej (właściwej dla Biskupów), ale raczej na synergię pomiędzy charyzmatem i osobistym autorytetem Biskupów z jednej strony, a darem Ducha Świętego wylanym na całą wspólnotę z drugiej.

37. Sobór Watykański I (1869-1870) ustanawia doktrynę prymatu i nieomyślności papieża. Prymat biskupa Rzymu, w którym Jezus Chrystus „ustanowił trwałą i widzialną zasadę i fundament jedności i wspólnoty (communio)”, jest przedstawiany przez Sobór jako posługa gwarantująca jedność i niepodzielność episkopatu w służbie wiary ludu Bożego [35]. Formuła, według której orzeczenia papieża *ex cathedra* są nienaruszalne „same z siebie a nie na mocy zgody Kościoła” [36] „nie czyni zbytecznym *consensus Ecclesiae*”, ale potwierdza

sprawowanie władzy właściwej papieżowi na mocy jego szczególnej posługi [37]. Świadczą o tym konsultacje, przeprowadzone za pośrednictwem biskupów z całym Ludem Bożym, przez bł. Piusa IX w celu zdefiniowania dogmatu o Niepokalanym Poczęciu [38]. Praktyka ta została zastosowana przez Piusa XII w odniesieniu do definicji dogmatu o Wniebowzięciu Maryi [39].

38. Potrzeba odpowiedniego i konsekwentnego wznowienia praktyki synodalnej w Kościele katolickim stała się oczywista już w XIX wieku dzięki proroczym pisarzom, takim jak Johann Adam Möhler (1796-1838), Antonio Rosmini (1797-1855) i John Henry Newman (1801-1890), którzy powrócili do normatywnych źródeł Pisma Świętego i Tradycji, zwiastując opatrnościową odnowę, która nastąpiła wraz z ruchami biblijnymi, liturgicznymi i patrystycznymi.

Podkreślili, że podstawowym i fundamentalnym elementem w życiu Kościoła jest wymiar komunii, który zakłada uporządkowaną praktykę synodalną na każdym poziomie, nadając odpowiednią wagę *sensus fidei fidelium*, nierozzerwalnie związanemu ze specyficzną posługą biskupów i papieża.

Również pojawienie się nowego klimatu w ekumenicznych relacjach z innymi Kościołami i wspólnotami kościelnymi oraz bardziej uważne rozeznanie zaawansowanych wymagań współczesnej świadomości dotyczącej udziału każdego obywatela w zarządzaniu sprawami publicznymi, wzywają do nowego i głębszego doświadczenia i przedstawienia tajemnicy Kościoła w jego wewnętrznym wymiarze synodalnym. jako wewnętrznym synodalnym.

39. Nie należy zapominać, że w drugiej połowie XIX wieku powstała nowa instytucja, która zyskała pewne znaczenie: konferencje episkopatu, które nie miały może określonego kształtu zagwarantowanym w prawie kanonicznym, ale jako zgromadzenie biskupów jednego kraju były znakiem ponownego odkrycia kolegialnej interpretacji sprawowania posługi biskupiej na określonym terytorium i w obliczu zmieniających się warunków geopolitycznych. W tym samym duchu, w przededniu XX wieku, w Rzymie odbył się Synod Plenarny Ameryki Łacińskiej, zwołany przez Leona XIII, z udziałem metropolitów z prowincji kościelnych kontynentu (1899).

Jeśli chodzi o teologię i doświadczenie eklesjologiczne, wzrastała świadomość, że „Kościół nie jest tożsamy z jego pasterzami”; że cały Kościół, poprzez działanie Ducha Świętego, jest podmiotem lub „organem” Tradycji; że świeccy odgrywają aktywną rolę w przekazywaniu wiary apostoelskiej"[40].

40. Ekumeniczny Sobór Watykański II podejmuje projekt Soboru Watykańskiego I integrując go w perspektywie całościowego *aggiornamento* i przejmując owoce pracy wykonanej w poprzednich dziesięcioleciach, włączając je w bogatą syntezę w świetle Tradycji.

Konstytucja dogmatyczna *Lumen gentium* ilustruje wizję natury i misji Kościoła jako komunii, w której odnaleźć można teologiczne przesłanki istotnego ożywienia synodalności: misteryjna i sakramentalna koncepcja Kościoła; jego natura jako Ludu Bożego pielgrzymującego w historii do niebiańskiej ojczyzny, którego wszyscy członkowie są obdarzeni taką samą godnością dzieci Bożych na mocy ochrzcenia i obdarzeni tą samą misją; doktryna sakramentalności episkopatu i kolegialności w hierarchicznej komunii z biskupem Rzymu.

Dekret *Christus Dominus* podkreśla podmiotowość Kościoła partykularnego i wezwał biskupów do sprawowania opieki duszpasterskiej nad powierzonym im Kościołem w komunii z prezbiterium, przy pomocy powołanego w tym celu senatu lub rady kapłanów, oraz do sformułowania zaproszenia do ustanowienia w każdej diecezji rady duszpasterskiej, składającej się z księży, zakonników i świeckich. Wyraża także życzenie, aby na poziomie komunii między Kościołami w danym regionie ożywić czcigodną instytucję Synodów prowincjalnych i zachęca do promowania Konferencji Episkopatu. Dekret *Orientalium Ecclesiarum* kładzie nacisk na

instytucję patriarchalną i jej synodalną formę w odniesieniu do katolickich Kościołów wschodnich.

41. W celu ponownego ożywienia praktyki synodalnej na poziomie Kościoła powszechnego, błogosławiony Paweł VI ustanowił Synod Biskupów. Chodzi o „stałą Radę Biskupów” dla Kościoła powszechnego, podlegającą bezpośrednio i natychmiastowo władzy papieża, która ma za zadanie informowanie papieża oraz służenia mu radą. „Może również posiadać głos decydujący, jeżeli zostanie mu to przyznane przez Papieża” [41]. Celem tej instytucji jest podzielenie się z Ludem Bożym dobrodziejstwem komunii przeżywanej podczas Soboru.

Święty Jan Paweł II, z okazji Jubileuszu Roku 2000, podsumowuje drogę, jaka została przebyta, aby wcielić w życie, zgodnie z nauczaniem Soboru Watykańskiego II, samą istotę tajemnicy Kościoła poprzez różne struktury komunii. Wiele zostało już zrobione - podkreślił – „Z pewnością jednak wiele należy jeszcze zrobić, aby jak najlepiej wykorzystać możliwości tych koniecznych instytucji służących komunii (...) gdy trzeba szybko i skutecznie rozwiązywać problemy, z jakimi styka się Kościół w niezwykle dynamicznie zmieniającej się rzeczywistości naszej epoki.” [42].

W ciągu ponad pięćdziesięciu lat, które upłynęły od ostatniego Soboru aż do dzisiaj, świadomość Kościoła jako komunii wzrosła w szerokich obszarach Ludu Bożego i pojawiły się pozytywne doświadczenia synodalności na poziomie diecezjalnym, regionalnym i uniwersalnym.

To co szczególnie warto odnotować, to czternaście generalnych zgromadzeń zwyczajnych Synodu Biskupów które się odbyły; rozwinęło się doświadczenie i działalność Konferencji Episkopatu; wszędzie odbyły się zgromadzenia synodalne. Powstały także rady, które sprzyjają komunii i współpracy między Kościołami lokalnymi i biskupami w celu rozwoju duszpasterskiego podejścia na poziomie regionów i kontynentów.

ROZDZIAŁ II

W KIERUNKU TEOLOGII SYNODALNOŚCI

42. Nauczanie Pisma Świętego i Tradycji potwierdza, że synodalność jest konstytutywnym wymiarem Kościoła, który poprzez nią objawia się i tworzy jako Lud Boży będący w drodze i jako zgromadzenie zwołane przez Zmartwychwstałego Pana. W rozdziale pierwszym podkreślono zwłaszcza wzorczy i normatywny charakter Soboru Jerozolimskiego (Dz 15, 4-29). Ukazuje on w działaniu, w obliczu decydującego wyzwania dla pierwotnego Kościoła, metodę wspólnotowego i apostołskiego rozeznania, która jest wyrazem samej natury Kościoła, tajemnicy komunii z Chrystusem w Duchu Świętym [43]. Synodalność nie jest prostą roboczą procedurą, ale specyficzną formą, w jakiej Kościół żyje i działa. Mając to na uwadze i w świetle eklezjologii Soboru Watykańskiego II, niniejszy rozdział skoncentruje się na ukazaniu fundamentu i treści teologicznej synodalności.

2.1. Teologiczne fundamenty synodalności

43. Kościół to *de Trinitate plebs adunata* [44] wezwany i uzdolniony jako Lud Boży do skierowania swojej drogi w misji „do Ojca, przez Syna w Duchu Świętym” [45]. W ten sposób

Kościół uczestniczy, w Chrystusie Jezusie i przez Ducha Świętego, w życiu komunii Trójcy Przenajświętszej, która ma objąć całą ludzkość [46].

W darze i zobowiązaniu do komunii znajdujemy źródło, formę i cel synodalności, ponieważ wyraża ona specyficzny *modus vivendi et operandi* Ludu Bożego w odpowiedzialnym i uporządkowanym udziale wszystkich jej członków w rozeznawaniu i realizacji dróg jego misji. W działaniu synodalnym powołanie osoby ludzkiej do życia w komunii przekłada się konkretnie na żywą komunę, która realizuje się poprzez szczery dar z siebie, w jedności z Bogiem i w jedności z braćmi w Chrystusie [47].

44. Aby zrealizować plan zbawienia, zmartwychwstały Jezus przekazał Apostołom dar Ducha Świętego (por. J 20, 22). W dniu Pięćdziesiątnicy Duch Boży został wylany na wszystkich, którzy przybywając zewsząd, usłyszeli i przyjęli kerygmę, co zapowiadało powszechne powołanie wszystkich ludów do jednego Ludu Bożego (por. Dz 2, 11). Duch Święty, z głębi serca, ożywia i kształtuje komunę i misję Kościoła, który jest Ciałem Chrystusa i żywą Świątynią Ducha (por. J 2, 21; 1 Kor 2, 1-11). „Wiara, że Kościół jest "święty" i "powszechny" ("katolicki") oraz że jest "jeden" i "apostolski", jest nieodłączna od wiary w Boga Ojca, Syna i Ducha Święte” [48].

45. Kościół jest jeden, ponieważ ma swoje źródło, swój wzór i swój cel w jedności Trójcy Przenajświętszej (por. J 17, 21-22). Jest on Ludem Bożym pielgrzymującym na ziemi, aby pojednać wszystkich ludzi w jedności Ciała Chrystusa przez Ducha Świętego (por. 1 Kor 12, 4).

Kościół jest święty, ponieważ jest dziełem Trójcy Przenajświętszej (por. 2 Kor 13, 13): uświęcony przez łaskę Chrystusa, który oddał się jemu jak Oblubieniec Oblubienicy (por. Ef 5, 23) i ożywiony miłością Ojca rozlaną w sercach przez Ducha Świętego (por. Rz 5, 5). W nim *communio sanctorum* realizuje się w podwójnym znaczeniu: komunii z rzeczywistością świętą (*sancta*) i komunii między uświęconymi osobami (*sancti*) [49]. W ten sposób święty Lud Boży zmierza ku doskonałości świętości, która jest powołaniem wszystkich jego członków, otoczony wstawiennictwem Maryi Przenajświętszej, Męczenników i Świętych, będąc ustanowiony i posłany jako powszechny sakrament jedności i zbawienia.

Kościół jest katolicki, ponieważ zachowuje integralność i całość wiary (por. Mt 16, 16) i jest posłany, aby zgromadzić wszystkie narody ziemi w jednym Ludzie świętym (por. Mt 28, 19).

Jest on apostolski, ponieważ jest zbudowany na fundamencie apostołów (por. Ef 2, 20), ponieważ wiernie przekazuje ich wiarę i ponieważ jest nauczany, uświęcany i zarządzany przez ich następców (por. Dz 20, 19).

46. Działanie Ducha w komunii Ciała Chrystusa i na misyjnej drodze Ludu Bożego jest zasadą synodalności. Duch Święty bowiem, będąc *nexus amoris* w życiu Trójcy Świętej, przekazuje tę samą miłość Kościołowi, który jest budowany jako *κοινωνία τοῦ ἁγίου πνεύματος* (2Cor 13,13). Dar Ducha Świętego, jeden i ten sam we wszystkich ochrzczonych, objawia się w wielu formach: w równej godności wszystkich ochrzczonych; powszechnym powołaniu do świętości [50]; udziale wszystkich wiernych w kapłańskim, prorockim i królewskim urzędzie Jezusa Chrystusa; bogactwie darów hierarchicznych i charyzmatycznych [51]; życiu i misji każdego Kościoła lokalnego. Środkiem całego chrześcijańskiego życia tak dla Kościoła powszechnego, jak i lokalnego oraz dla poszczególnych wiernych

47. Synodalna droga Kościoła jest kształtowana i karmiona przez Eucharystię. Jest ona „środkiem całego życia chrześcijańskiego tak dla Kościoła powszechnego, jak i lokalnego i dla poszczególnych wiernych” [52]. Źródłem i szczytem synodalności jest celebracja

liturgiczna i - w wyjątkowy sposób - nasze pełne, świadome i aktywne uczestnictwo w synaksie eucharystycznej [53]. Komunia z Ciałem i Krwią Chrystusa sprawia, że „Ponieważ jeden jest chleb, przeto my, liczni, tworzymy jedno Ciało. Wszyscy bowiem bierzemy z tego samego chleba” (1 Kor 11, 17).

Eucharystia reprezentuje i w sposób widzialny prowadzi do naszej przynależności do Ciała Chrystusa, którą dzielimy ze sobą jako chrześcijanie (1 Kor 12, 12). Wokół stołu eucharystycznego tworzą się i spotykają różne Kościoły lokalne w jedność jednego Kościoła. Zgromadzenie eucharystyczne wyraża i realizuje kościelne „my” *communio sanctorum*, w którym wierni stają się uczestnikami wielorakiej łaski Bożej. *Ordo ad Synodum*, od Synodów w Toledo w VII wieku do *Caerimoniale Episcoporum* wydane w 1984 roku, ukazuje liturgiczny charakter zgromadzenia synodalnego, przewidyując na jego rozpoczęcie i jako jego centrum celebrację Eucharystii i intronizację Ewangelii.

48. Pan udziela swojego Ducha w każdym miejscu i czasie Ludowi Bożemu, aby mógł on uczestniczyć w Jego życiu, karmiąc go Eucharystią i prowadząc w komunii synodalnej. „Bycie prawdziwie "synodalnym" oznacza zatem harmonijne postępowanie do przodu pod wpływem impulsu Ducha” [54]. Choć procesy i wydarzenia synodalne mają swój początek, rozwój i zakończenie, synodalność opisuje w specyficznej formie historyczną drogę Kościoła jako takiego, ożywia jego struktury i kieruje jego misją. Wymiar trynitarny i antropologiczny, chrystologiczny, pneumatologiczny i eucharystyczny Boskiego planu zbawienia, który urzeczywistnia się w tajemnicy Kościoła są horyzontem teologicznym, który stanowił kontekst dla rozwoju synodalności na przestrzeni wieków.

2.2 Synodalna droga pielgrzymującego i misyjnego Ludu Bożego

49. Synodalność ta przejawia się w „pielgrzymim” charakterze Kościoła. Obraz Ludu Bożego, powołanego spośród narodów (Dz 2, 1-9; 15, 14), wyraża jego wymiar społeczny, historyczny i misyjny, który odpowiada kondycji i powołaniu człowieka jako *homo viator*. Droga jest obrazem, który wyjaśnia nasze rozumienie tajemnicy Chrystusa jako Drogi, która prowadzi do Ojca [55]. Jezus jest drogą od Boga do człowieka i od człowieka do Boga [56]. Pełne łaski wydarzenie, w którym uczynił siebie pielgrzymem, rozbijając wśród nas swój namiot (J 1,14), przedłużył się w synodalnej drodze Kościoła.

50. Kościół idzie z Chrystusem, przez Chrystusa i w Chrystusie. On, Wędrowiec, Droga i Ojczyzna, daje swego Ducha miłości (Rz 5, 5), abyśmy w Nim podążali „drogą doskonalszą” (1 Kor 12, 31). Kościół jest powołany do podążania śladami swego Pana aż do Jego powrotu (1 Kor 11,26). Jest on Ludem drogi (Dz 9, 2; 18, 25; 19, 9) zdążającym do królestwa niebieskiego (Flp 3, 20). Synodalność jest historyczną formą jej podróży w komunii w kierunku ostatecznego odpoczynku (Hebrajczyków 3,7-4.44). Wiara, nadzieja i miłość prowadzą i formują pielgrzymkę Zgromadzenia Pańskiego „w oczekiwaniu miasta” (por. Hbr 11,10). Chrześcijanie są „obcymi i przybyszami” w świecie (1 Pt 2,11), obdarzeni darem i odpowiedzialnością głoszenia wszystkim Ewangelii królestwa.

51. Lud Boży jest w drodze aż do skończenia czasu (Mt 28, 20) i po krańce ziemi (Dz 1, 8). Kościół żyje w przestrzeni w różnych Kościołach lokalnych i wędruje w czasie od Paschy Jezusa do Jego paruzji. Stanowi on szczególnie podmiot historyczny, w którym eschatologiczne przeznaczenie ostatecznego zjednoczenia z Bogiem i jedność rodziny ludzkiej w Chrystusie jest już obecne i aktywne [57]. Synodalna forma jego wędrówki wyraża i wspiera praktykowanie komunii w każdym z lokalnych Kościołów pielgrzymujących i pomiędzy nimi w jednym Kościele Chrystusowym.

52. Wymiar synodalny Kościoła zakłada komunie w żywej wierze różnych Kościołów lokalnych ze sobą nawzajem i z Kościołem Rzymskim, zarówno w sensie diachronicznym - *antiquitas* - jak i synchronicznym - *universitas*. Przekazywanie i przyjmowanie symboli wiary i decyzji synodów lokalnych, prowincjalnych i - w sensie specyficznym i uniwersalnym - ekumenicznych, wyrażały i gwarantowały w sposób normatywny tę komunie w wierze wyznawanej przez Kościół wszędzie, zawsze i przez wszystkich (*quod ubique, quod semper, quod ab omnibus creditum est*) [58].

53. Synodalność jest przeżywana w Kościele w służbie misji. *Ecclesia peregrinans natura sua missionaria est* [59], istnieje on dla ewangelizacji [60]. Cały Lud Boży jest przedmiotem głoszenia Ewangelii [61]. W nim każdy ochrzczony jest wzywany do bycia krzewicielem misji, ponieważ wszyscy jesteśmy misjonarzami. Kościół jest powołany, w synergii synodalnej, do aktywizowania posług i charyzmatów obecnych w jego życiu oraz do słuchania głosu Ducha Świętego, w celu rozeznawania dróg ewangelizacji.

2.3. Synodalność jako wyraz eklezjologii komunii

54. Konstytucja dogmatyczna *Lumen gentium* ukazuje podstawowe zasady właściwego rozumienia synodalności w perspektywie eklezjologii komunii. Kolejność jej pierwszych rozdziałów wyraża ważny krok naprzód w sposobie rozumienia siebie przez Kościół. Kolejność - Tajemnica Kościoła (rozdz. 1), Lud Boży (rozdz. 2), Hierarchiczna Konstytucja Kościoła (rozdz. 3) - podkreśla, że hierarchia kościelna służy Ludowi Bożemu, aby Kościół mógł wypełniać swoją misję zgodnie z Bożym planem zbawienia, w logice pierwszeństwa całości nad częściami, a celu nad środkami.

55. Synodalność oznacza, że cały Kościół jest podmiotem i że każdy w Kościele jest podmiotem. Wierni są *σύνδοχοι*, towarzyszami w podróży. Są powołani do odgrywania aktywnej roli, ponieważ mają udział w jednym kapłaństwie Chrystusa [62] i mają otrzymywać różne charyzmaty przekazane przez Ducha Świętego z myślą o wspólnym dobru [63]. Życie synodalne daje świadectwo o Kościele złożonym z wolnych i różnorodnych podmiotów, zjednoczonych razem w komunii, która objawia się w dynamicznej formie jako jeden podmiot wspólnotowy, który opierając się na kamieniu węgielnym, jakim jest Chrystus i na filarach, jakimi są Apostołowie, budowany jest jako wiele żywych kamieni jako „duchowa świątynia” (por. 1 P 2, 5), „mieszkanie Boga przez Ducha” (Ef 2, 22).

56. Wszyscy wierni są powołani na mocy chrztu do dawania świadectwa i głoszenia Słowa prawdy i życia, ponieważ są członkami proroczego, kapłańskiego i królewskiego ludu Bożego [64]. Biskupi sprawują swój szczególny autorytet apostołowski w nauczaniu, uświęcaniu i zarządzaniu Kościołem lokalnym, powierzonym ich duszpasterskiej opiece w służbie misji Ludu Bożego.

Namaszczenie Duchem Świętym przejawia się w *sensus fidei* wiernych [65]. „We wszystkich ochrzczonych, od pierwszego do ostatniego, działa uświęcająca moc Ducha, pobudzająca do ewangelizowania. Lud Boży jest święty dzięki temu namaszczeniu, które czyni go *nieomylnym* «*in credendo*». Oznacza to, że kiedy wierzy, nie błądzi, nawet jeśli nie znajduje słów do wyrażenia swojej wiary. Duch prowadzi go w prawdzie i pociąga do zbawienia”. Częścią tajemnicy Jego miłości do ludzi jest to, że Bóg obdarza ogół wiernych *zmysłem wiary* – *sensus fidei* – który pomaga im w rozeznawaniu tego, co rzeczywiście pochodzi od Boga. Obecność Ducha zapewnia chrześcijanom swego rodzaju zespolenie z rzeczywistością Bożą oraz mądrość, która pozwala im pojmować tę rzeczywistość intuicyjnie, nawet jeśli nie dysponują

odpowiednimi narzędziami, by ją wyrazić precyzyjnie [66]. Ta cecha wiernego ludu wyraża się w *sentire cum Ecclesia*: czuć i postrzegać w harmonii z Kościołem. Jest to wymagane nie tylko od teologów, ale od wszystkich wiernych; jednoczy wszystkich członków Ludu Bożego w ich pielgrzymce. To jest klucz do ich „wspólnego kroczenia” [67].

57. Przyjmując perspektywę eklezjologiczną Soboru Watykańskiego II, papież Franciszek ukazuje obraz Kościoła synodalnego jako „odwróconą piramidę”, która zawiera w sobie Lud Boży, kolegium biskupów, a w niej, ze swoją szczególną posługą jedności, następcę Piotra. W tej wizji szczyt piramidy jest na dole, co oznacza, że ci, którzy sprawują w Kościele władzę, są sługami pozostałych. „*Synodalność* jako konstytutywny wymiar Kościoła stwarza nam najodpowiedniejszy kontekst interpretacyjny, pozwalający zrozumieć samo kapłaństwo hierarchiczne. (...) Jezus ustanowił Kościół, stawiając na jego szczycie kolegium apostołskie, w którym apostoł Piotr jest «opoką» (por. Mt 16, 18), tym, który ma «utwierdzać» braci w wierze (por. Łk 22, 32). Jednak w tym Kościele, niczym w odwróconej piramidzie, wierzchołek znajduje się poniżej podstawy. Dlatego ci, którzy sprawują władzę, nazywają się «sługami - *ministri*»: bowiem zgodnie z pierwotnym znaczeniem tego słowa są najmniejsi ze wszystkich” [68].

2.4. Synodalność w dynamizmie komunii katolickiej

58. Synodalność jest żywym wyrazem katolickości komunii Kościoła. W Kościele Chrystus jest obecny jako Głowa zjednoczona z Jego Ciałem (Ef 1, 22-23), które otrzymuje od Niego pełnię środków zbawienia. Kościół jest katolicki także dlatego, że jest posłany do wszystkich, aby zgromadzić całą rodzinę ludzką w bogactwie różnorodności form kulturowych, pod panowaniem Chrystusa i w jedności Jego Ducha. Droga synodalna wyraża i promuje jego katolicyzm w dwojaki sposób: ukazuje dynamiczny sposób w jaki pełnia wiary jest wyznawana przez wszystkich członków Ludu Bożego i pomaga w przekazywaniu jej wszystkim ludziom i wszystkim narodom.

59. Kościół, o ile jest katolicki, czyni powszechnym to, co lokalne i lokalnym to co jest powszechne. Specyfika Kościoła w jednym miejscu wypełnia się w sercu Kościoła powszechnego, a Kościół powszechny objawia się i urzeczywistnia w Kościołach lokalnych, w ich jedności ze sobą i z Kościołem Rzymskim.

„Stąd to Kościół partykularny, który dobrowolnie odłączałby się od Kościoła powszechnego, straciłby swoją więź z Bożym planem (...). Z drugiej strony Kościół rozprzestrzeniony w całym świecie (*toto orbe diffusa*) stałby się czymś abstrakcyjnym, gdyby nie przybierał ciała i życia poprzez Kościoły partykularne. Tylko wtedy, kiedy stale człowiek będzie zważać na te dwa jakby bieguny Kościoła, będzie mógł zrozumieć bogactwo tego związku, jaki istnieje pomiędzy Kościołem powszechnym a Kościołami partykularnymi” [69].

60. Wewnętrzna korelacja tych dwóch biegunów może być wyrażona jako sposób, w jaki to, co powszechne i to co lokalne jest obecne w Kościele Chrystusowym. W Kościele katolickim różnorodność nie jest jedynie współistnieniem, ale połączeniem we wzajemnej korelacji i zależności: *perichoresis* eklezjologiczna, która jest eklezjologicznym obrazem wspólnoty trynitarniej. Komunia Kościołów ze sobą w jednym Kościele powszechnym oświeca eklezjologiczne znaczenie kolegialnego „my” episkopatu zgromadzonego w jedności *cum Petro et sub Petro*.

61. Kościoły lokalne są podmiotami wspólnotowymi, które w oryginalny sposób realizują jeden Lud Boży w różnych kontekstach kulturowych i społecznych i wzajemnie dzielą się swoimi darami w celu umacniania „więzi głębokiej wspólnoty” [70].

Różnorodność Kościołów lokalnych – z ich dyscyplinami kościelnymi, obrzędami liturgicznymi, dziedzictwem teologicznym, darami duchowymi i normami kanonicznymi – „ujawnia powszechność niepodzielnego Kościoła” (LG 23) [71]. Posługa Piotra, *centrum unitatis*, „nad prawowitymi odrębnościami sprawuje opiekę, a równocześnie pilnuje, aby odrębności nie szkodziły jedności, lecz raczej jej służyły” [72]. Posługa piotrowa ma służyć jedności Kościoła i gwarantować odrębny charakter każdego Kościoła lokalnego. Synodalność opisuje drogę, którą należy podążać, aby promować katolicyzm Kościoła, rozeznając drogi, które należy podążać razem w Kościele powszechnym i w sposób odrębny w każdym Kościele lokalnym.

2.5. Synodalność w *traditio* komunii apostoelskiej

62. Kościół jest apostoelski w potrójnym znaczeniu: ponieważ był i nadal jest budowany na fundamencie Apostołów (por. Ef 2, 20); ponieważ z pomocą Ducha Świętego zachowuje i przekazuje ich nauczanie (por. Dz 2, 42; 2 Tm 1, 13-14); ponieważ nadal jest prowadzony przez Apostołów za pośrednictwem Kolegium Biskupów, ich następców i Pasterzy w Kościele (Dz 20, 28) [73]. Skupiamy się tu na relacji między życiem synodalnym Kościoła a posługą apostoelską, która urzeczywistnia się w posłudze biskupów w kolegialnej i hierarchicznej komunii ze sobą i z biskupem Rzymu.

63. Konstytucja *Lumen gentium* nr 19 naucza, że Jezus wyznaczył Dwunastu i „ustanowił jako kolegium (*collegium*), czyli jako stały zespół (*coetus*), na czele którego postawił wybranego spośród nich Piotra” [74]. Konstytucja potwierdza, że sukcesja apostoelska dokonuje się poprzez konsekrację biskupów, która nadaje im pełnię sakramentu święceń i włącza ich do kolegialnej i hierarchicznej komunii z głową i członkami kolegium [75]. Ogłasza zatem, że posługa biskupów, która odpowiada posłudze apostołów i wywodzi się z niej, ma formę kolegialną i hierarchiczną. Ilustruje ona związek między sakramentalnością episkopatu a kolegialnością biskupią, wykraczając poza interpretację, która oddziela posługę biskupią od jej sakramentalnego korzenia i osłabia jej kolegialny wymiar, co zostało potwierdzone przez Tradycję [76]. W ten sposób, w kontekście eklezjologii komunii i kolegialności, uzupełnia ona doktrynę Soboru Watykańskiego I o biskupie Rzymu, który „jako następca Piotra, jest trwałym i widzialnym źródłem i fundamentem jedności zarówno biskupów, jak rzeszy wiernych” (LG 23) [77].

64. Na fundamencie doktryny *o sensus fidei* Ludu Bożego i sakramentalnej kolegialności episkopatu w hierarchicznej komunii z Papieżem, można pogłębić teologię synodalności. Synodalny wymiar Kościoła wyraża charakter aktywnego podmiotu wszystkich ochrzczonych, a zarazem specyficzną rolę posługi biskupiej w kolegialnej i hierarchicznej komunii z biskupem Rzymu.

Na fundamencie doktryny *o sensus fidei* Ludu Bożego i sakramentalnej kolegialności episkopatu w hierarchicznej komunii z papieżem, możemy lepiej zrozumieć teologię synodalności. Synodalny wymiar Kościoła wyraża podmiotowy charakter wszystkich ochrzczonych, a zarazem specyficzną rolę posługi biskupiej w kolegialnej i hierarchicznej komunii z biskupem Rzymu. Ta eklezjologiczna wizja zaprasza nas do promowania rozwoju komunii synodalnej między „wszystkimi”, „niektórymi” i „jednym”. Na różnych poziomach: Kościołów partykularnych, na poziomie ich organizacji regionalnej i wreszcie na poziomie Kościoła powszechnego, synodalność zakłada wykonywanie *sensus fidei universitas fidelium*

(wszyscy), posługę kolegium biskupów wraz z prezbiterium (niektórzy), oraz posługę jedności biskupa i papieża (jeden). W ten sposób łączą się w dynamice synodalnej wymiar wspólnotowy, który obejmuje cały Lud Boży, wymiar kolegialny odnoszący się do sprawowania posługi biskupiej oraz prymacjalna posługa biskupa Rzymu. Ta korelacja promuje *singularis conspiratio* między wiernymi i pasterzami [78], która jest ikoną wiecznego *conspiratio* przeżywanego w Trójcy Świętej. „Albowiem Kościół z biegiem wieków dąży stale do pełni prawdy Bożej, aż wypełnią się w nim słowa Boże” [79].

65. Odnowa synodalnego życia Kościoła wymaga uruchomienia procesów konsultacji z całym Ludem Bożym, która nie jest czymś nowym. W okresie średniowiecza stosowano zasadę prawa rzymskiego: *Quod omnes tangit, ab omnibus tractari et approbari debet* (co dotyczy wszystkich, musi być traktowane i zatwierdzone przez wszystkich). Na trzech polach życia Kościoła (wiara, sakramenty, władza) tradycja łączyła w sobie strukturę hierarchiczną z konkretną formą stowarzyszenia i umowy, i uważano że jest to praktyka apostołska lub tradycja apostołska [80]. Aksjomat ten nie powinien być rozumiany w sensie pojednania na poziomie eklezjologicznym lub parlamentaryzmu na poziomie politycznym. Bardziej pomocne jest myślenie w kategoriach korzystania z synodalności w sercu komunii kościelnej.

66. W katolickiej i apostołskiej wizji synodalności istnieje wzajemna relacja pomiędzy *communio fidelium*, *communio episcoporum* i *communio ecclesiarum*. Pojęcie synodalności jest szersze od pojęcia kolegialności, ponieważ obejmuje ono udział wszystkich w Kościele i wszystkich Kościołach. Kolegialność w ścisłym znaczeniu oznacza potwierdzenie i wyrażenie komunii Ludu Bożego w szeregach biskupów, czyli w kolegium biskupów *cum Petro et sub Petro*, a przez to komunie między wszystkimi Kościołami. Pojęcie synodalności implikuje pojęcie kolegialności i odwrotnie, ponieważ te dwie rzeczywistości, różniące się od siebie, wzajemnie się wspierają i uwierzytelniają. Nauczanie Soboru Watykańskiego II o sakramentalności episkopatu i kolegialności jest podstawowym założeniem teologicznym dla poprawnej i integralnej teologii synodalności

2.6. Uczestnictwo i władza w synodalnym życiu Kościoła

67. Kościół synodalny jest Kościołem uczestnictwa i współodpowiedzialności. W praktyce synodalnej jest powołany do wyrażania uczestnictwa wszystkich, zgodnie z powołaniem każdego, z autorytetem nadanym przez Chrystusa Kolegium Biskupów pod przewodnictwem papieża. Uczestnictwo opiera się na tym, że wszyscy wierni są zdolni i wezwani do składania swoich darów otrzymanych od Ducha Świętego w służbie sobie nawzajem. Władza pasterzy jest specyficznym darem Ducha Chrystusa-Głowy dla budowania całego Ciała, a nie delegowaną i reprezentacyjną funkcją ludu. W tej kwestii należy dokonać dwóch wyjaśnień.

68. Pierwsza z nich dotyczy znaczenia i wartości konsultowania wszystkich w Kościele. Rozróżnienie między głosem decyzyjnym i głosem doradczym nie może pozwolić na zaniżenie opinii i głosów wyrażanych na różnych zgromadzeniach i radach synodalnych. Wyrażenie *votum tantum consultivum*, w celu określenia wagi ocen i propozycji przedstawianych na tych forach, jest niewłaściwe, jeśli jest rozumiane w różnych wyrażeniach *mens* prawa cywilnego [81].

Konsultacje, które odbywają się na zgromadzeniach synodalnych, są w rzeczywistości inne, ponieważ członkowie Ludu Bożego, którzy w nich uczestniczą, odpowiadają na wezwanie Pana, słuchając jako wspólnota tego, co Duch mówi do Kościoła przez Słowo Boże, które rezonuje w ich sytuacji, i interpretując znaki czasu oczami wiary.

W Kościele synodalnym cała wspólnota, w wolnej i bogatej różnorodności swoich członków, jest wezwana do wspólnej modlitwy, słuchania, analizowania, dialogu, rozeznawania i udzielania rad w podejmowaniu decyzji duszpasterskich, które odpowiadają jak najściślej woli Bożej. Tak więc, przychodząc do formułowania własnych decyzji, pasterze muszą uważnie słuchać życzeń (*vota*) wiernych. Prawo kanoniczne przewiduje, że w niektórych przypadkach pasterze mogą podejmować decyzje tylko po uprzednim zasięgnięciu i uzyskaniu różnych opinii zgodnie z ustalonymi procedurami prawnymi [82].

69. Drugie wyjaśnienie dotyczy funkcji zarządzania właściwego dla Pasterzy [83]. Pomiedzy wspólnotą a jej pasterzami nie istnieje przepaść, lecz rozróżnienie zadań na zasadzie wzajemności komunii. Synod czy rada nie mogą podejmować decyzji bez prawowitych pasterzy. Synod, zgromadzenie, rada nie mogą podejmować decyzji bez prawowitych pasterzy. Proces synodalny musi odbywać się w ramach hierarchicznie zorganizowanej wspólnoty. W diecezji, na przykład, konieczne jest rozróżnienie między procesem podejmowania decyzji (*decision-making*) poprzez wspólną pracę rozeznawania, konsultacji i współpracy, a podejmowaniem decyzji duszpasterskich (*decision-taking*), które podlegają władzy biskupa, gwaranta apostolskości i katolickości. Przygotowanie do podjęcia decyzji jest zadaniem synodalnym, samo zaś podjęcie decyzji należy do kompetencji biskupa. Przygotowanie do podjęcia decyzji jest zadaniem synodalnym, samo zaś podjęcie decyzji należy do kompetencji biskupa. Odpowiednie realizowanie synodalności powinno pomóc lepiej artykułować posługę osobistego i kolegialnego sprawowania władzy apostolskiej z synodalnym sprawowaniem rozeznania przez wspólnotę.

70. Podsumowując, w świetle jego źródeł normatywnych i podstaw teologicznych, o których mowa w rozdziałach 1 i 2, można nakreślić wyartykułowany opis synodalności jako konstytutywnego wymiaru Kościoła.

- a) Synodalność oznacza przede wszystkim specyficzny styl, który określa życie i misję Kościoła, wyrażając jego naturę jako wspólną podróż i gromadzenie się jako Ludu Bożego powołanego przez Pana Jezusa w mocy Ducha Świętego do głoszenia Ewangelii. Synodalność musi wyrażać się w zwyczajnym sposobie życia i pracy Kościoła. Ten modus *vivendi et operandi* realizuje się poprzez wspólnotowe słuchanie Słowa i sprawowanie Eucharystii, braterską wspólnotę komunii oraz współodpowiedzialność i uczestnictwo całego Ludu Bożego, na różnych poziomach i w rozróżnieniu jego różnych posług i ról, jego życia i misji.
- b) Synodalność wskazuje następnie, w bardziej konkretnym i określonym sensie teologicznym i kanonicznym, na te kościelne struktury i procesy, w których synodalny charakter Kościoła wyraża się na poziomie instytucjonalnym, w podobny sposób, na różnych poziomach jego realizacji: lokalnym, regionalnym, uniwersalnym. Te struktury i procesy są oficjalnie w służbie Kościoła, który musi odkryć drogę do postępu poprzez słuchanie Ducha Świętego.
- c) Wreszcie, synodalność wyznacza program tych wydarzeń synodalnych, do których Kościół jest powołany wspólnie przez właściwą władzę, zgodnie ze szczególnymi procedurami ustalonymi przez dyscyplinę kościelną, angażując na różne sposoby cały Lud Boży na poziomie lokalnym, regionalnym i powszechnym, pod przewodnictwem biskupów w kolegialnej komunii z biskupem Rzymu, do rozeznawania drogi i innych szczególnych kwestii oraz do podejmowania szczególnych decyzji i kierunków w celu wypełnienia swojej misji ewangelizacyjnej.

ROZDZIAŁ 3

AKTUALIZACJA SYNODALNOŚCI:

TEMATY, STRUKTURY, PROCESY I WYDARZENIA SYNODALNE

71. Teologiczne rozumienie synodalności w perspektywie eklezjologii Soboru Watykańskiego II zachęca nas do refleksji nad praktycznymi sposobami jej realizacji. Jest to kwestia przeglądu, w szerokim zakresie, tego, co jest obecnie przewidziane w prawie kanonicznym, aby wydobyć jego znaczenie i możliwości oraz nadać mu nową energię, jednocześnie rozeznając teologiczne perspektywy jego prawidłowego (*pertinente sviluppo*) rozwoju. Rozdział ten rozpoczyna się od synodalnego powołania Ludu Bożego, a następnie opisuje struktury synodalne na poziomie lokalnym, regionalnym i uniwersalnym, wymieniając różne podmioty zaangażowane w procesy i wydarzenia synodalne.

3.1. Synodalne powołanie Ludu Bożego

72. Cały Lud Boży jest wezwany do synodalności. Wzajemne uzupełnianie się *sensus fidei*, którym obdarzeni są wszyscy wierni, rozeznania prowadzonego na różnych poziomach, na których działa synodalność, oraz autorytetu tych, którzy sprawują duszpasterską posługę jedności i zarządzania, ukazują dynamikę synodalności. Cyrkularność wynika z godności chrzcielnej i współodpowiedzialności wszystkich ochrzczonych, docenia obecność charyzmatów udzielanych przez Ducha Świętego Ludowi Bożemu, uznaje szczególną posługę pasterzy w kolegialnej i hierarchicznej komunii z biskupem Rzymu, dbając o to, aby procesy i wydarzenia synodalne przebiegały w wierności *depositum fidei* i w słuchaniu Ducha Świętego dla odnowienia misji Kościoła.

73. W tej perspektywie niezbędny staje się udział wiernych świeckich. Stanowią oni ogromną większość Ludu Bożego i wiele można się nauczyć z ich uczestnictwa w różnych formach życia i misji wspólnot kościelnych, z pobożności ludowej i ogólnej opieki duszpasterskiej, a także z ich specyficznych kompetencji w różnych dziedzinach życia kulturalnego i społecznego [84]. Dlatego niezbędne jest konsultowanie się z nimi przy inicjowaniu procesów rozeznania w ramach struktur synodalnych. Konieczne jest zatem pokonanie przeszkód wynikających z braku formacji i uznanych przestrzeni, w których wierni świeccy mogą się wyrażać i działać, a także z mentalności klerykalnej, która grozi pozostawieniem ich na marginesie życia kościelnego [85]. Wymaga to priorytetowego zaangażowania w pracę formacyjną na rzecz dojrzałej świadomości kościelnej, która na poziomie instytucjonalnym musi zostać przełożona na regularną praktykę synodalną.

74. Należy również zdecydowanie podkreślić zasadę współdziałania darów hierarchicznych i charyzmatycznych w Kościele na podstawie nauczania Soboru Watykańskiego II [86]. Oznacza to zaangażowanie wspólnot życia konsekrowanego, ruchów i nowych wspólnot kościelnych w życie synodalne Kościoła. Wszystkie one, z których wiele powstało dzięki charyzmatom danym przez Ducha Świętego dla odnowy życia i misji Kościoła, mogą dostarczyć znaczących doświadczeń w zakresie podejścia synodalnego w życiu komunii i dynamiki rozeznania wspólnotowego w centrum ich życia, jak również bodźców do odkrywania nowych metod ewangelizacji. W niektórych przypadkach proponują także przykłady integracji pomiędzy różnymi powołaniami kościelnymi z punktu widzenia eklezjologii komunii.

75. W synodalnym powołaniu Kościoła charyzmat teologiczny jest powołany do pełnienia specyficznej posługi poprzez słuchanie Słowa Bożego, rozumienie wiary w sposób mądrościowy (sapiencjalny), naukowy i proroczy, ewangeliczne rozeznanie znaków czasu, dialog ze społeczeństwem i kulturami, a wszystko to w służbie głoszenia Ewangelii. Wraz z doświadczeniem wiary i kontemplacji prawdy przez wiernych oraz głoszeniem Ewangelii przez pasterzy, teologia przyczynia się do coraz głębszego rozumienia Ewangelii [87]. Co więcej, „jak w przypadku każdego innego powołania chrześcijańskiego, posługa teologa, oprócz tego, że jest osobista, jest również wspólnotowa i kolegialna” [88]. Synodalność eklezjalna wymaga od teologów uprawiania teologii w formie synodalnej, rozwijając ich zdolności do słuchania siebie nawzajem, dialogu, rozpoznawania i harmonizowania swoich licznych i zróżnicowanych punktów widzenia.

76. Wymiar synodalny Kościoła powinien być uwydatniony poprzez wprowadzanie i kierowanie procesami rozeznawania, które dają świadectwo dynamizmu komunii, która inspiruje wszystkie decyzje kościelne. Życie synodalne wyraża się w strukturach i procesach, które prowadzą, poprzez różne fazy (przygotowanie, celebrowanie, przyjęcie), do wydarzeń synodalnych, w których Kościół jest zwoływany, zgodnie z różnymi poziomami realizacji swojej istotnej synodalności. Zadanie to wymaga uważnego słuchania Ducha Świętego, wierności nauczaniu Kościoła, a jednocześnie kreatywności, aby odkryć i uruchomić najbardziej odpowiednie narzędzia do uporządkowanego uczestnictwa wszystkich, do wzajemnej wymiany darów, do wnikliwego odczytywania znaków czasu, do skutecznego planowania misji. W tym celu realizacja wymiaru synodalnego Kościoła musi integrować i aktualizować dziedzictwo starożytnego porządku Kościoła za pomocą struktur synodalnych inspirowanych przez Sobór Watykański II, a także musi być otwarta na tworzenie nowych struktur [89].

3.2 Synodalność w Kościele partykularnym

77. Pierwszy poziom wykonywania synodalności ma miejsce w Kościele partykularnym. Realizuje się on „przede wszystkim w pełnym i czynnym uczestnictwie całego Ludu Bożego w tych samych obchodach liturgicznych, zwłaszcza w tej samej Eucharystii, w jednej modlitwie, przy jednym ołtarzu – pod przewodnictwem biskupa, otoczonego kapłanami i sługami ołtarza” [90].

Związki historyczne, językowe i kulturowe, które kształtują komunikację międzyludzką w Kościele lokalnym i opisują jego szczególne cechy, ułatwiają przyjęcie stylu synodalnego w jego codziennym życiu i są podstawą skutecznego nawrócenia misyjnego. W Kościele lokalnym świadectwo chrześcijańskie wciela się w konkretnych sytuacjach ludzkich i społecznych, co pozwala na zdecydowane zainicjowanie struktur synodalnych, które służą misji. Jak podkreślił papież Franciszek, „Jedynie w takiej mierze, w jakiej te organy pozostają związane z «dołem» i wychodzą od ludzi, od codziennych problemów, może zacząć nabierać kształtu Kościół synodalny: te narzędzia, które niekiedy działają w utrudzeniu, winny być dowartościowane jako sposobność słuchania i dzielenia się” [91].

3.2.1 Synod diecezjalny i Zgromadzenie eparchialne

78. Synody diecezjalne w Kościołach obrządku łacińskiego i Zgromadzenia eparchialne w Kościołach obrządku wschodniego [92] stanowią „szczyt struktur uczestnictwa diecezji”, wśród nich zajmując „miejsce o pierwszorzędym znaczeniu” [93]. W rzeczywistości są one wydarzeniem łaski, w których Lud Boży, żyjący w Kościele partykularnym, jest wzywany i

gromadzi się w imię Chrystusa, pod przewodnictwem biskupa, aby rozeznawać wyzwania duszpasterskie, wspólnie szukać dróg rozwoju w misji i aktywnie współpracować w podejmowaniu właściwych decyzji słuchając Ducha.

79. Synod diecezjalny i Zgromadzenie eparchialne, będąc zarówno „aktem władzy, jak i wydarzeniem komunii” [94], odnawiają i pogłębiają świadomość współodpowiedzialności Kościoła za lud Boży i są wezwane do konkretnego ukazania udziału wszystkich jego członków w misji zgodnie z logiką „wszyscy”, „niektórzy” i „jeden”.

Udział „wszystkich” jest uruchamiany poprzez konsultacje w procesie przygotowywania Synodu, w celu dotarcia do wszystkich głosów, które są wyrazem Ludu Bożego w Kościele lokalnym. Ci, którzy biorą udział w zgromadzeniach lub synodach z urzędu, oraz ci, którzy są wybrani lub mianowani przez biskupa, są „niektórymi”, których zadaniem jest celebrowanie synodu diecezjalnego lub zgromadzenia parafialnego. Istotne jest, aby uczestnicy jako całość, nadawali wymowny i zrównoważony wizerunek Kościołowi lokalnemu, odzwierciedlający różne powołania, posługę, charyzmaty, kompetencje, status społeczny i pochodzenie geograficzne. Biskup, następca Apostołów i Pasterz jego trzody, który zwołuje i przewodniczy lokalnemu Synodowi Kościoła [95], jest powołany do pełnienia tam posługi jedności i przywództwa z należącą do niego władzą.

3.2.2. Inne struktury w służbie życia synodalnego w Kościele partykularnym

80. W Kościele partykularnym istnieją różne stałe organy odpowiedzialne za pomoc w różny sposób w posłudze biskupa w duszpasterstwie zwyczajnym diecezji: Kuria Diecezjalna, Kolegium Konsultorów, Kapituła Kanoników i Rada do Spraw Ekonomicznych. Na polecenie Soboru Watykańskiego II zostały ustanowione Rada Kapłańska i Diecezjalna Rada Duszpasterska [96] jako stałe obszary wykonywania i promocji komunii i synodalności.

81. Rada Kapłańska jest przedstawiana przez Sobór Watykański II jako „rada lub senat kapłanów reprezentujących Prezbiterium” w celu „pomocy biskupowi w zarządzie diecezją”. Biskup jest bowiem wezwany do wysłuchania księży, do konsultacji i dialogu z nimi „na temat potrzeb duszpasterskich i dobra diecezji” [97]. Prezbiterium zajmuje szczególne miejsce w ogólnej dynamice synodalnej Kościoła lokalnego, którego duch ją ożywia i którego styl ją kształtuje.

Zadaniem Diecezjalnej Rady Duszpasterskiej jest wnoszenie kompetentnego wkładu w całościowe podejście duszpasterskie promowane przez biskupa i jego prezbiterium; niekiedy staje się ono również miejscem podejmowania decyzji pod specjalnym zwierzchnictwem biskupa [98]. Ze względu na swój charakter, częstotliwość spotkań, procedurę i cele, do których się dąży, Diecezjalna Rada Duszpasterska jest proponowana jako najbardziej odpowiednia stała struktura do realizacji synodalności w Kościele lokalnym.

82. W różnych Kościołach partykularnych, aby dać impuls do realizacji Soboru Watykańskiego II, organizowane są także z pewną regularnością zgromadzenia, które wyrażają i promują komunie i współodpowiedzialność oraz przyczyniają się do planowania zintegrowanej opieki duszpasterskiej i jej oceny. Takie zgromadzenia mają istotne znaczenie dla synodalnej drogi wspólnoty kościelnej jako ramy i zwykłe przygotowanie do realizacji Synodu Diecezjalnego.

3.2.3 Synodalność w życiu parafii

83. Parafia jest wspólnotą wiernych, która wciela tajemnicę Kościoła w widzialną, natychmiastową i codzienną formę. Parafia jest miejscem, gdzie uczymy się żyć jako uczniowie

Pana w sieci braterskich relacji i doświadczać komunii w różnorodnych powołaniach i pokoleniach, charyzmatkach, posłudze i kompetencjach, tworząc prawdziwą wspólnotę, gdzie wszyscy wspólnie żyją swoją misją i posługą, harmonizując specyficzny wkład wszystkich.

84. Przewiduje on dwie struktury o profilu synodalnym: Parafialną Radę Duszpasterską i Radę Ekonomiczną, z udziałem świeckich w konsultacjach i planowaniu duszpasterskim. W tym sensie wydaje się konieczne zrewidowanie norm kanonicznych, które obecnie sugerują jedynie utworzenie Parafialnej Rady Duszpasterskiej, czyniąc ją obowiązkową, jak to uczynił ostatni Synod Diecezji Rzymskiej [99]. Wdrożenie skutecznej dynamiki synodalnej w Kościele partykularnym wymaga również, aby diecezjalna Rada Duszpasterska i parafialne Rady Duszpasterskie działały w sposób skoordynowany i były odpowiednio oceniane [100].

3.3 Synodalność w Kościołach partykularnych na szczeblu regionalnym

85. Szczebel regionalny w praktyce synodalnej to ten doświadczany w zgromadzeniach Kościołów partykularnych obecnych w tym samym regionie: Prowincji, jak to miało miejsce zwłaszcza w początkowych wiekach Kościoła czy kraju, kontynentu lub jego części. Ugrupowania te są „organicznie zjednoczone”, „w jedności braterskiej miłości w celu promowania ich wspólnego dobra”, poruszone „miłosnym zaangażowaniem w misję powszechną” [101]. Wspólne historyczne pochodzenie, kulturowa jednorodność, potrzeba stawienia czoła podobnym wyzwaniom w misji dały nowy sposób uobecniania się Ludu Bożego w różnych kulturach i kontekstach. Życie synodalne na tym poziomie wzmacnia wspólną drogę Kościołów lokalnych, wzmacnia ich więzi duchowe i instytucjonalne, przyczynia się do wymiany darów i harmonizuje ich wybory duszpasterskie [102]. W szczególności rozeznanie synodalne może inspirować i zachęcać do wspólnych wyborów, aby „wspierać nowe procesy ewangelizacji kultury” [103].

86. Od pierwszych wieków, zarówno na Wschodzie, jak i na Zachodzie, Kościoły założone przez apostoła lub jednego z jego współpracowników odgrywały szczególną rolę w swojej prowincji lub regionie, ponieważ ich biskup został uznany, w zależności od okoliczności, za ich metropolitę lub patriarchę. Doprowadziło to do powstania specyficznych struktur synodalnych, w których patriarchowie, metropolici i biskupi poszczególnych Kościołów są wyraźnie powołani do promowania synodalności [104]; zadanie to staje się coraz większe poprzez rosnącą świadomość kolegalności biskupiej, która musi być wyrażona także na poziomie regionalnym.

87. W Kościele katolickim obrządku łacińskiego istnieją struktury synodalne na poziomie regionalnym: Prowincjonalne i Generalne Rady Szczególne, Konferencje Episkopatu i ich różne ugrupowania, także na poziomie kontynentalnym; w Kościele katolickim obrządku wschodniego: Synod Patriarchalny i Prowincjalny, Zgromadzenie Hierarchów różnych Kościołów Wschodnich *sui iuris* [105] oraz Rada Patriarchów Katolickich Wschodu. Papież Franciszek określił te struktury kościelne jako pośrednie przypadki kolegalności i przypomniał życzenie Soboru Watykańskiego II, "aby te ciała przyczyniły się do wzrostu ducha kolegalności biskupiej"[106].

3.3.1. Synody Partykularne

88. Synody partykularne obchodzone na szczeblu regionalnym stanowią specyficzną strukturę dla sprawowania synodalności w ugrupowaniu Kościołów partykularnych [107]. Kontemplują oni bowiem udział Ludu Bożego w procesach rozeznawania i podejmowania decyzji, aby

wyrazić nie tylko kolegalną komuniją biskupów, „ale także komuniją ze wszystkimi składnikami powierzonej im części Ludu Bożego”, a w konsekwencji „komuniją między Kościołami”, czyniąc z nich „odpowiednie miejsce dla najważniejszych decyzji, zwłaszcza dotyczących wiary” [108]. KPK, poza potwierdzeniem zakresu znaczenia rozeznania synodalnego dokonywanego w nim w doktrynie i w reżimie, podkreśla jego duszpasterski charakter [109].

3.3.2 Konferencje Episkopatu

89. Konferencje Episkopatu w danym kraju lub regionie są instytucją powstałą niedawno w kontekście tworzenia państw narodowych i jako takie zostały docenione przez Sobór Watykański II [110] z punktu widzenia eklezjologii komunii. Będąc przejawem kolegalności biskupiej, mają one za główny cel współpracę między biskupami dla wspólnego dobra Kościołów powierzonych im w służbie misji w swoich krajach. O ich eklezjologicznym znaczeniu przypomniał im papież Franciszek, który zaprosił ich do studiowania swoich atrybutów także w sferze doktrynalnej [111]. Studium to powinno być przeprowadzone poprzez refleksję nad eklezjologicznym charakterem Konferencji Episkopatu, ich kanonicznym statusem, ich konkretnymi atrybutami w odniesieniu do wykonywania kolegalności episkopatu i realizacji bardziej wyartykułowanego życia synodalnego na poziomie regionalnym. W tej perspektywie należy zwrócić uwagę na doświadczenia ostatnich dziesięcioleci oraz na tradycje, teologię i prawo Kościołów Wschodnich.

90. Znaczenie Konferencji Episkopatu w promowaniu synodalnej drogi Ludu Bożego polega na tym, że „poszczególni biskupi reprezentują swój własny Kościół” [113]. Rozwój metodologii skutecznego uczestnictwa, z odpowiednimi procedurami konsultacji z wiernymi i przyjmowania różnych doświadczeń kościelnych w fazach opracowywania wytycznych duszpasterskich wydawanych przez Konferencje Episkopatu, z udziałem świeckich jako ekspertów, idzie w kierunku wzmocnienia tych struktur kolegalności biskupiej w służbie realizacji synodalności. Istotne dla aktywizacji procesów synodalnych na poziomie krajowym są również konferencje kościelne promowane przez Konferencje Episkopatu: takie jak np. (dziesięcioletnia) konferencja Kościoła we Włoszech [114].

91. Na poziomie Kościoła powszechnego, bardziej precyzyjna procedura w przygotowaniu Zgromadzeń Synodu Biskupów może umożliwić Konferencjom Episkopatu skuteczniejsze przyczynianie się do procesów synodalnych angażujących cały Lud Boży, poprzez konsultacje z wiernymi świeckimi i ekspertami w fazie przygotowawczej.

3.3.3. Patriarchaty w Katolickich Kościołach Wschodnich

92. W katolickich Kościołach wschodnich patriarchat stanowi strukturę synodalną, która wyraża komuniją między Kościołami tej samej prowincji lub regionu, które mają to samo dziedzictwo teologiczne, liturgiczne, duchowe i kanoniczne [115]. W Synodach Patriarchalnych realizacja kolegalności i synodalności wymaga harmonii między patriarchą a innymi biskupami jako przedstawicielami swoich Kościołów. Patriarchat promuje jedność w różnorodności i katolickości poprzez komuniją wiernych w ramach tego samego Kościoła patriarchalnego, w komunii z biskupem Rzymu i Kościołem powszechnym.

3.3.4 Rady Regionalne Konferencji Episkopatu i Patriarchów Katolickich Kościołów Wschodnich

93. Te same powody, które doprowadziły do powstania krajowych Konferencji Episkopatu, doprowadziły do utworzenia Rad Konferencji Episkopatu na poziomie makroregionów lub kontynentów, a w przypadku Kościołów katolickich obrządku wschodniego, Zgromadzenia Hierarchów Kościołów *sui juris* i Rady Patriarchów Kościołów katolickich wschodnich. Struktury te zachęcają do rozważań nad inkulturacją Ewangelii w różnych kontekstach, mając na uwadze wyzwanie globalizacji, i odgrywają swoją rolę w ukazywaniu „piękną różnorodnego oblicza Kościoła” w jego katolickiej jedności [116]. Ich znaczenie eklezjologiczne i ranga kanoniczna powinny być dogłębnie zbadane, mając na uwadze fakt, że mogą one sprzyjać procesom synodalnego uczestnictwa w „każdym większym regionie społeczno-kulturowym” [117], począwszy od specyficznych warunków życia i kultury, które wyznaczają Kościoły, które są ich częścią.

3.4 Synodalność w Kościele powszechnym

94. Synodalność jako istotny wymiar Kościoła wyraża się na poziomie Kościoła powszechnego w dynamicznym obiegu *consensus fidelium*, kolegalności biskupiej i prymacie biskupa Rzymu. Na tej podstawie Kościół jest od czasu do czasu proszony o odpowiedź - w wierności *depositum fidei* i w twórczym otwarciu na głos Ducha - na szczególne okoliczności i wyzwania; jest powołany do rozpoczęcia procesu słuchania wszystkich podmiotów, które razem tworzą Lud Boży, aby dojść do porozumienia w rozeznawaniu prawdy i na drodze misyjnej, którą należy obrać.

95. Ten kontekst eklezjologiczny stanowi tło szczególnej posługi Biskupa Rzymu w zakresie synodalności na poziomie uniwersalnym. „Jestem przekonany” - powiedział papież Franciszek – „że w Kościele synodalnym można rzucić większe światło na praktykowanie prymatu Piotra. Papież sam nie jest ponad Kościołem, ale w nim jako jeden z ochrzczonych, a w kolegium biskupów jako biskup wśród biskupów, powołany jednocześnie - jako Następca Piotra - do kierowania Kościołem Rzymu, który przewodniczy w miłości do wszystkich Kościołów” [118].

96. Kolegium Biskupów pełni niezastąpioną posługę w realizacji synodalności na poziomie uniwersalnym. Faktycznie, jako że zawiera w sobie wewnętrzną Głowę, Biskupa Rzymu, i działa z nim w komunii, jest „podmiotem najwyższej i pełnej władzy nad Kościołem powszechnym” [119].

3.4.1 Sobór ekumeniczny

97. Sobór Ekumeniczny jest najpełniejszym i najbardziej uroczystym wydarzeniem, które wyraża kolegalność biskupią i synodalność kościelną na poziomie Kościoła powszechnego: z tego powodu Sobór Watykański II określa go jako *Sacrosancta Synodus* [120]. Daje on wyraz sprawowaniu władzy Kolegium Biskupów zjednoczonego z jego Głową, Biskupem Rzymu, w służbie całemu Kościołowi [121]. Formuła *una cum Patribus* stosowana przez bł. Pawła VI przy ogłaszaniu dokumentów Soboru Watykańskiego II jest wyraźnym znakiem intymnej komunii Kolegium z papieżem, który mu przewodniczy, jako podmiotowi posługi duszpasterskiej wobec Kościoła powszechnego.

98. Sobór Ekumeniczny jest specyficzną formą reprezentowania jednego Kościoła katolickiego w sensie komunii Kościołów lokalnych: „poszczególni biskupi reprezentują każdy swój własny Kościół, ale wszyscy razem i z papieżem reprezentują cały Kościół” [122]. Fakt, że taki Sobór reprezentuje cały Lud Boży poprzez Kolegium Biskupów, z papieżem na czele, wynika z faktu,

że święcenia biskupie czynią z biskupa przewodniczącego Kościoła lokalnego i sakramentalnie włączają go w sukcesję apostołską i Kolegium Biskupów. Oznacza to, że Sobór Ekumeniczny jest najwyższym przykładem synodalności eklezjalnej w komunii biskupów z Papieżem, która reprezentuje komunie między Kościołami lokalnymi za pośrednictwem ich Pasterzy, zgromadzonych *in unum*, aby rozeznawać drogę Kościoła powszechnego.

4.2 Synod Biskupów

99. Synod Biskupów, ustanowiony przez bł. Pawła VI jako stała struktura synodalna, jest jednym z najcenniejszych dziedzictw Watykanu II. Biskupi, którzy go tworzą, reprezentują cały episkopat katolicki [123], tak więc Synod Biskupów jest świadectwem udziału Kolegium Biskupów, w hierarchicznej komunii z papieżem, w trosce o Kościół powszechny [124]. Synod ma być „wyrazem kolegalności biskupiej w ramach Kościoła całkowicie synodalnego” [125].

100. Każde zgromadzenie synodalne rozwija się w kolejnych fazach: przygotowania, świętowania i realizacji. Historia Kościoła świadczy o znaczeniu procesu konsultacji, którego celem jest przyjmowanie opinii proboszczów i wiernych. Papież Franciszek zaproponował linię postępowania, aby to osiągnąć: słuchać szerzej i uważniej *sensus fidei* Ludu Bożego, wprowadzając procedury konsultacji na poziomie Kościołów lokalnych, w taki sposób, aby Synod Biskupów mógł „być punktem zbieżnym tego procesu słuchania prowadzonego na każdym poziomie życia Kościoła” [126].

Poprzez proces konsultacji z Ludem Bożym, kościelną reprezentację biskupów i przewodnictwo biskupa Rzymu, Synod Biskupów jest uprzywilejowaną strukturą do realizacji i promocji synodalności na każdym poziomie Kościoła. Poprzez konsultacje proces synodalny ma swój punkt wyjścia w Ludzie Bożym, a poprzez fazę realizacji inkulturowanej ma swój punkt dojścia również tam.

Synod Biskupów nie jest jedynym możliwym sposobem, aby kolegium biskupów mogło uczestniczyć w duszpasterstwie Kościoła powszechnego. Kodeks Prawa Kanonicznego jasno to określa: „Do Papieża Rzymskiego, w zależności od potrzeb Kościoła, należy wybór i promowanie sposobów, za pomocą których Kolegium Biskupów ma wypełniać swoją funkcję kolegalnie w odniesieniu do Kościoła powszechnego” [127].

3. Struktury w służbie synodalnego sprawowania prymatu

101. Kolegium Kardynałów, składające się początkowo z kapłanów i diakonów Kościoła Rzymskiego oraz biskupów diecezji podmiejskich, jest historyczną radą synodalną biskupa Rzymu, która ma mu pomagać w sprawowaniu jego szczególnej posługi. Funkcja ta rozwijała się na przestrzeni wieków. W obecnej konfiguracji odzwierciedla ona oblicze Kościoła powszechnego, wspiera Papieża w jego posłudze w jego imieniu i w tym celu jest powołany do wspólnego działania w Konsystorza. Funkcja ta jest spełniana w wyjątkowy sposób, gdy Kolegium jest powołane do wspólnego wybierania biskupa Rzymu w Konklawe.

102. Kuria Rzymska jest stałą służbą papieskiej posługi na rzecz Kościoła powszechnego [128], która ze swej natury jest ściśle związana z kolegalnością biskupa i synodalnością kościelną. Prosząc o jej reformę w świetle eklezjologii komunii, Sobór Watykański II podkreślił niektóre elementy, które mogłyby sprzyjać wzrostowi synodalności, takie jak: włączanie biskupów diecezjalnych do „pełniejszego informowania Papieża Najwyższego o myśleniu, pragnieniach i potrzebach wszystkich Kościołów” oraz konsultowanie się ze świeckimi, aby „mieli oni odpowiednią rolę w życiu Kościoła” [129].

ROZDZIAŁ 4

NAWRÓCENIE DLA ODNOWIONEJ SYNODALNOŚCI

103. Synodalność została ustanowiona w celu ożywienia życia i misji ewangelizacyjnej Kościoła w zjednoczeniu z i pod kierownictwem Pana Jezusa, który obiecał: „Bo gdzie są dwaj albo trzej zebrani w imię moje, tam jestem pośród nich” (Mt 18,20); „A oto Ja jestem z wami przez wszystkie dni, aż do skończenia świata” (Mt 28,20). Synodalna odnowa Kościoła dokonuje się poprzez odnowę struktur synodalnych, ale wyraża się przede wszystkim w odpowiedzi na łaskawe wezwanie Boga, by żyć jako Jego lud, który wędruje przez historię w kierunku wypełnienia się Królestwa. Niniejszy rozdział wskazuje na pewne specyficzne elementy tej odpowiedzi: formację do duchowości komunii i praktyki słuchania, dialogu i rozeznania wspólnotowego; znaczenie synodalności dla ekumenizmu i proroczej diakonii w budowaniu etosu społecznego opartego na braterstwie, solidarności i inkluzyjności.

4.1. O synodalną odnowę życia i misji Kościoła

104. „Każda odnowa Kościoła z istoty swej polega na wzroście wierności jego powołaniu” (UR 6). Wypełniając swoją misję, Kościół jest zatem wezwany do ciągłego nawracania się, które polega na odnowieniu mentalności, postaw, praktyk i struktur, aby być coraz bardziej wiernym swojemu powołaniu [131]. Mentalność kościelna ukształtowana przez sumienie synodalne z radością przyjmuje i promuje łaskę, dzięki której wszyscy ochrzczeni mogą i są powołani do bycia uczniami misyjnymi. Wielkim wyzwaniem dla duszpasterskiego nawrócenia, które następuje dla życia dzisiejszego Kościoła, jest zintensyfikowanie wzajemnej współpracy wszystkich w ewangelizacyjnym świadectwie Kościoła, poczynając od darów i ról każdego z nich, bez klerykalizacji świeckich i bez sekularyzacji duchownych, unikając w każdym razie pokusy „nadmiernego klerykalizmu, pozostawiającego ich na marginesie decyzji” [132].

105. Duszpasterskie nawrócenie dla realizacji synodalności wymaga przezwyciężenia pewnych paradygmatów, często jeszcze obecnych w kulturze kościelnej, ponieważ wyrażają one zrozumienie Kościoła, które nie zostało odnowione przez eklezjologię komunii. Wśród nich: koncentracja odpowiedzialności za misję w posłudze duszpasterzy; niewystarczające docenienie życia konsekrowanego i darów charyzmatycznych; brak docenienia specyficznego i wykwalifikowanego wkładu, w zakresie ich kompetencji, wiernych świeckich i wśród nich kobiet.

106. Z perspektywy komunii i realizacji synodalności można wskazać pewne fundamentalne wytyczne dla działań duszpasterskich:

- a. aktywizacja, poczynając od Kościoła partykularnego i na wszystkich poziomach, wymiany między posługą duszpasterzy, uczestnictwem i współodpowiedzialnością świeckich, impulsami płynącymi z darów charyzmatycznych zgodnie z dynamiczną wymianą między "jednym", "niektórymi" i "wszystkimi";
- b. integracja pomiędzy realizacją kolegalności pasterzy a synodalnością przeżywaną przez cały Lud Boży, jako wyraz komunii między Kościołami partykularnymi w Kościele powszechnym;

- c. sprawowanie przez biskupa Rzymu piotrowej posługi jednoczenia i prowadzenia Kościoła powszechnego w komunii z wszystkimi Kościołami partykularnymi, w synergii z posługą kolegią biskupów i synodalną drogą Ludu Bożego;
- d. otwartość Kościoła katolickiego na inne Kościoły i Wspólnoty kościelne w nieodwracalnym zobowiązaniu do wspólnego dążenia do pełnej jedności w pogodzonej różnorodności poszczególnych tradycji
- e. diakonia społeczna i konstruktywny dialog z mężczyznami i kobietami różnych wyznań i przekonań religijnych, aby wspólnie osiągnąć kulturę spotkania.

4.2. Duchowość komunii i formacja do życia synodalnego

107. Etos Kościoła, Ludu Bożego, zgromadzonego przez Ojca i kierowanego przez Ducha Świętego, by stać się w Chrystusie "jak sakrament lub znak i narzędzie bardzo ścisłego zjednoczenia z Bogiem i jedności całego rodzaju ludzkiego" [133], wyłania się z osobistego nawrócenia na duchowość komunii i jest przez nią karmiony [134]. Wszyscy członkowie Kościoła są wezwani do przyjęcia tego nawrócenia jako daru i przyrzeczenia Ducha Świętego, aby żyć w poszanowaniu Jego kierownictwa i nauczyć się żyć w komunii łaską otrzymaną we chrzcie i doprowadzoną do spełnienia w Eucharystii: paschalne przejście od „ją” rozumianego w sposób skupiony na sobie do kościelnego „my”, gdzie każde „ją”, odziane w Chrystusa (por. Gal 3,27), żyje i wędruje ze swoimi braćmi i siostrami jako odpowiedzialny i aktywny przedstawiciel jedynej misji Ludu Bożego.

Stąd potrzeba, aby Kościół stał się „domem i szkołą komunii” [135]. Bez nawrócenia serca i umysłu oraz bez ascetycznego szkolenia w przyjmowaniu i słuchaniu siebie nawzajem, instrumenty zewnętrzne komunii, które rzeczywiście mogłyby zostać przekształcone w proste maski bez serca i twarzy, nie miałyby większego zastosowania. „Jeśli mądrość prawna, ustalając precyzyjne zasady uczestnictwa, manifestuje hierarchiczną strukturę Kościoła i unika pokus arbitralności i nieuzasadnionych roszczeń, duchowość komunii nadaje duszy instytucjonalny charakter, wskazując na zaufanie i otwartość, które w pełni odpowiadają godności i odpowiedzialności każdego członka Ludu Bożego” [136].

108. Te same dyspozycje wymagane do życia i dojrzenia *sensus fidei*, którym wszyscy wierzący są obdarzeni, są wymagane do stosowania go na drodze synodalnej. Jest to zasadniczy punkt formacji w duchu synodalnym, ponieważ żyjemy w środowisku kulturowym, gdzie wymagania Ewangelii, a także cnoty ludzkie często nie są przedmiotem uznania i odpowiedniego wychowania [137].

Warto pamiętać o tych dyspozycjach: uczestnictwo w życiu Kościoła skoncentrowane na Eucharystii i Sakramencie Pojednania; ćwiczenie się w słuchaniu Słowa Bożego w celu nawiązania z nim dialogu i przełożenia go na życie; przyłgnięcie do Magisterium w jego nauczaniu na temat wiary i moralności; świadomość bycia dla siebie nawzajem członkami jako Ciało Chrystusa i bycie posłanym do naszych braci, począwszy od najbiedniejszych i najbardziej zmarginalizowanych.

Te postawy są streszczone w formule *sentire cum Ecclesia*: to „odczuwanie, doświadczanie i postrzeganie w harmonii z Kościołem”, które „jednoczy wszystkich członków Ludu Bożego w ich pielgrzymce” i jest „kluczem do ich „wspólnego kroczenia” [138]. Konkretnie chodzi o uczynienie z duchowości komunii „zasady wychowawczej we wszystkich miejscach, gdzie człowiek i chrześcijanin są formowani, gdzie kształcą się słudzy ołtarza, osoby konsekrowane, osoby świeckie, gdzie tworzą się rodziny i wspólnoty” [139].

109. Synaksa eucharystyczna jest źródłem i paradygmatem duchowości komunii. Wyrażają się w niej specyficzne elementy życia chrześcijańskiego powołane do kształtowania *affectus synodalis*.

- a. Wezwanie Trójcy. Synaksa eucharystyczna rozpoczyna się od wezwania Trójcy Świętej. Zwołany przez Ojca, na mocy Eucharystii Kościół staje się przez wylanie Ducha Świętego żywym sakramentem Chrystusa: "Gdzie dwóch lub więcej jest zgromadzonych w imię moje, tam jestem pośród nich" (por. Mt 18, 19). Jedność Trójcy Przenajświętszej w komunii trzech Osób Boskich objawia się we wspólnocie chrześcijańskiej powołanej do życia "zjednoczeniem w prawdzie i miłości"[140], poprzez korzystanie z odpowiednich darów i charyzmatów otrzymanych od Ducha Świętego, dla wspólnego dobra.
- b. Pojednanie. Synaksa eucharystyczna sprzyja komunii poprzez pojednanie z Bogiem i z braćmi i siostrami. Wyznanie grzechów celebrytuje miłosierną miłość Ojca i wyraża wolę nie podążania drogą podziału spowodowanego grzechem, ale drogą jedności: "Gdy przedstawiasz swoją ofiarę na ołtarzu i pamiętasz, że brat twój ma coś przeciwko tobie, idź najpierw pojednać się z bratem swoim, a następnie przedstaw swoją ofiarę" (Mt 5, 23-24). Synodalne wydarzenia oznaczają uznanie własnej słabości i prośbę o wzajemne przebaczenie. Pojednanie jest sposobem na przeżywanie nowej ewangelizacji.
- c. Słuchanie Słowa Bożego. W synaksie eucharystycznej słucha się Słowa, aby przyjąć jego przesłanie i oświecić nim drogę. Uczy się wsłuchiwać w głos Boga, medytując nad Pismem Świętym, zwłaszcza nad Ewangelią, celebrując Sakramenty, zwłaszcza Eucharystię, przyjmując braci i siostry, zwłaszcza ubogich. Kto sprawuje posługę duszpasterską i jest powołany do łamania chleba Słowa razem z Chlebem Eucharystycznym, musi znać życie wspólnoty, aby przekazać orędzie Boże tu i teraz, gdy ona żyje. Dialogiczna struktura liturgii eucharystycznej jest paradygmatem rozeznania wspólnotowego: przed wysłuchaniem siebie nawzajem, uczniowie muszą słuchać Słowa.
- d. Komunia. Eucharystia "tworzy komunię i sprzyja komunii"[141] z Bogiem i z naszymi braćmi i siostrami[141]. Stworzona przez Chrystusa przez Ducha Świętego, komunია jest dzielona przez mężczyzn i kobiety, którzy mając tę samą godność co ochrzczeni, przyjmują od Ojca i z odpowiedzialnością realizują różne powołania - płynące z chrztu, bierzmowania, święceń i szczególnych darów Ducha Świętego - aby z wielu członków stworzyć jedno Ciało. Bogata i swobodna zbieżność tego pluralizmu w jedności jest tym, co musi być aktywowane w wydarzeniach synodalnych.
- e. Misja. *Ite, missa est*. Komunia osiągnięta przez Eucharystię pobudza misję. Kto uczestniczy w Ciele Chrystusa, jest powołany do dzielenia się radosnym doświadczeniem ze wszystkimi. Każde wydarzenie synodalne zachęca Kościół do opuszczenia obozu (por. Hbr 13, 13), aby zanieść Chrystusa do ludzi, którzy oczekują Jego zbawienia. Święty Augustyn stwierdza, że musimy "mieć jedno serce i jedną duszę na drodze do Boga"[142]. Jedność wspólnoty nie jest prawdziwa bez tego wewnętrznego *télos*, który prowadzi ją drogami czasu ku eschatologicznemu celowi "Boga wszystkich we wszystkim". (por. 1 Kor 15, 28). Zawsze musi nas nurtować pytanie: jak w rzeczywistości możemy być Kościołem synodalnym, jeśli nie żyjemy "na zewnątrz" wobec wszystkich, aby iść razem ku Bogu?

4.3 Słuchanie i dialog dla wspólnego rozeznania

110. Życie synodalne Kościoła dokonuje się dzięki realizacji autentycznej komunikacji wiary, życia i zaangażowania misyjnego wśród wszystkich jego członków. Wyraża się ono w *communio sanctorum*, które żyje z modlitwy, jest karmione Sakramentami, rozkwita w miłości do siebie i do wszystkich, rośnie poprzez dzielenie się radościami i próbami Oblubienicy Chrystusa. Komunikacja musi stać się wyraźna poprzez wspólnotowe słuchanie Słowa Bożego, aby poznać "to, co Duch mówi do Kościołów" (Apokalipsa 2, 29). "Kościół synodalny jest Kościołem, który słucha... Ludzie wierni, Kolegium Biskupów, Biskup Rzymu: wszyscy słuchają siebie nawzajem i wszyscy słuchają Ducha Świętego" [143].

111. Synodalny dialog zależy od odwagi zarówno w mówieniu, jak i w słuchaniu. Nie chodzi o angażowanie się w dyskusję, w której jeden z mówców stara się pokonać innych lub przeciwstawia swoje stanowisko brutalnymi argumentami, ale o wyrażenie tego, co wydaje się być zasugerowane przez Ducha Świętego jako użyteczne dla wspólnotowego rozeznania i przyjęcie tego, co mówi Duch Święty przez innych ludzi dla wspólnego dobra (por. 1 Kor 12,7). Chodzi o przyjęcie relacyjnego sposobu patrzenia na świat, patrzenia oczami innych. Kryterium, według którego „jedność ma pierwszeństwo przed konfliktem” ma szczególną wartość w prowadzeniu dialogu, a „konflikty, napięcia i różnice mogą tworzyć wieloraką jedność rodzącą nowe życie” (EG 288) [144], co pozwala "budować komunie pośród sporów". W rzeczywistości dialog daje możliwość zdobycia nowych perspektyw i punktów widzenia w celu rzucenia światła na rozwiązanie przedmiotowej kwestii.

Chodzi o przyjęcie „relacyjnego sposobu patrzenia na świat, który następnie staje się formą wspólnej wiedzy, widzenia oczami innych i wspólnego widzenia wszystkiego, co istnieje” [145]. Dla bł. Pawła VI prawdziwym dialogiem jest komunikacja duchowa [146], która wymaga specyficznych postaw: miłości, szacunku, zaufania i roztropności [147]; „Dialog rozwija się na zasadzie przyjaźni, a przede wszystkim na służbie” [148]. Bo prawda - jak podkreślał Benedykt XVI – „jest *lógosem*, który tworzy *diá-logos*, a więc komunikację i komunie” [149].

12. Istotną postawą w dialogu synodalnym jest pokora, która skłania każdego do bycia posłusznym woli Bożej i posłusznym sobie nawzajem w Chrystusie [150].

Apostoł Paweł w Liście do Filipian ilustruje, co oznacza i jak działa w odniesieniu do życia komunii bycie „jednym umysłem (*φρόνησις*), jednym w miłości (*ἀγάπη*), jednym w sercu i jednym w umyśle” (2,2). Św. Paweł mówi o dwóch pokusach, które podważają życie wspólnoty: duch zazdrości (*ἐριθεία*) and próżności (*κενοδοξία*) (2,3a). Postawą, którą należy mieć zamiast tego, jest pokora (*ταπεινοφροσύνη*): zarówno przez wiarę, że inni są lepsi od siebie, jak i przez stawianie dobra i wspólnego interesu na pierwszym miejscu (2,3b-4). Paweł przypomina w tym względzie Tego, w którym wspólnoty zostały ukształtowane przez wiarę: „myślcie i działajcie między sobą to, co (jest) także w Chrystusie Jezusie” (2, 5). „Jeden umysł” (*φρόνησις*) uczniów musi być tym, co jest otrzymywane od Ojca w byciu w Chrystusie. Kenoza Chrystusa (2,7-10) jest radykalną formą Jego posłuszeństwa Ojcu, a dla uczniów jest wezwaniem do odczuwania, myślenia i rozeznawania razem z pokorą woli Bożej w naśladowaniu Mistrza i Pana.

113. Rozeznawanie znajduje się w centrum procesów i zdarzeń synodalnych. Tak było zawsze w życiu synodalnym Kościoła. Eklezjologia komunii oraz wynikająca z niej specyficzna duchowość i *praxis*, angażująca cały Lud Boży w misję, sprawiają, że „dzisiaj bardziej niż kiedykolwiek konieczne (...) jest wychowanie do zasad i metod rozeznawania, nie tylko

osobistego, ale i wspólnotowego” [151]. Jest to kwestia określenia i naśladowania jako Kościoła, poprzez teologiczną interpretację znaków czasu pod kierownictwem Ducha Świętego, drogi, którą należy podążać w służbie eschatologicznie realizowanemu w Chrystusie zamysłowi Boga [152], który chce być realizowany w każdym *kairós* historii [153]. Rozeznanie wspólnotowe pozwala odkryć powołanie, które Bóg daje słysząc w określonej sytuacji historycznej [154].

114. Rozeznawanie wspólnotowe polega na uważnym i odważnym wsłuchiowaniu się w „wzdychania Ducha” (por. Rz 8, 26), które przechodzą przez wołanie, wyraźne, a nawet nieme, które wychodzi od Ludu Bożego: „słuchać Boga, abyśmy razem z Nim mogli usłyszeć wołanie Jego Ludu; słuchać Jego Ludu, aż będziemy w harmonii z wolą, do której Bóg nas wzywa” [155]. Uczeń Chrystusa musi być jak kaznodzieja, który „musi kontemplować Słowo, ale musi też kontemplować swój lud” [156]. Rozeznawanie musi odbywać się w przestrzeni modlitwy, medytacji, refleksji i studiów koniecznych do słuchania głosu Ducha; poprzez szczery, spokojny i obiektywny dialog z braćmi i siostrami; z uwagą na rzeczywiste doświadczenia i problemy każdej wspólnoty i każdej sytuacji; w wymianie darów i w zbieżności wszystkich sił w celu budowania Ciała Chrystusowego i głoszenia Ewangelii; w tyglu oczyszczenia uczuć i myśli, który umożliwia inteligencję woli Pana; w poszukiwaniu ewangelicznej wolności od wszelkich przeszkód, które mogłyby osłabić otwartość na Ducha.

4.4 Synodalność i droga ekumeniczna

115. Sobór Watykański II naucza, że Kościół katolicki, w którym istnieje jedyny, powszechny Kościół Chrystusa [157], z wielu powodów widzi siebie zjednoczonym ze wszystkimi ochrzczonymi [158] i że „Duch Chrystusowy nie powstrzymał się od używania ich jako środków zbawienia, które czerpią swoją skuteczność z samej pełni łaski i prawdy powierzonej Kościołowi” [159]. Stąd zaangażowanie wiernych katolickich w drogę razem z innymi chrześcijanami w kierunku pełnej i widzialnej jedności w obecności Ukrzyżowanego i Zmartwychwstałego, który sam jest w stanie uzdrowić rany zadane Jego Ciału na przestrzeni dziejów i pogodzić różnice z darem Ducha Świętego, zgodnie z prawdą, w miłości.

Zaangażowanie ekumeniczne opisuje drogę, która angażuje cały Lud Boży i wzywa do nawrócenia serca i wzajemnego otwarcia, aby zniszczyć mury nieufności, które od wieków dzieliły chrześcijan, aby odkryć, dzielić się i radować z wielu bogactw, które jednoczą nas jako dary jednego Pana na mocy jedynego Chrztu: od modlitwy do słuchania Słowa i doświadczenia wzajemnej miłości w Chrystusie, od świadectwa Ewangelii w służbie ubogim i zmarginalizowanym, od zaangażowania w życie sprawiedliwości i solidarności do życia w pokoju i wspólnym dobru.

116. Należy z radością zauważyć, że w naszych czasach dialog ekumeniczny doszedł do uznania synodalności za coś, co ujawnia naturę Kościoła, coś istotnego dla jego jedności w różnorodności jego przejawów. Istnieje zbieżność w pojęciu Kościoła jako *koinonía*, które realizuje się w każdym z Kościołów lokalnych i w jego relacji z innymi Kościołami, poprzez specyficzne struktury i procesy synodalne.

W dialogu między Kościołem katolickim a Kościołem prawosławnym niedawny dokument z Chieti stwierdza, że w pierwszym tysiącleciu, na Wschodzie i na Zachodzie, komunika kościelna, silnie zakorzeniona w Najświętszej Trójcy [160], rozwinęła „struktury synodalności nierozzerwalnie związane z prymatem” [161]; teologiczna i kanoniczna spuścizna tych struktur jest „koniecznym punktem odniesienia (...) do uzdrowienia rany ich podziału na początku trzeciego tysiąclecia” [162].

Dokument Komisji ds. Wiary i Ustroju Światowej Rady Kościołów, *Ku wspólnej wizji Kościoła* podkreśla, że „pod przewodnictwem Ducha Świętego, cały Kościół jest synodalny/

koncyliarny, na wszystkich poziomach życia kościelnego: lokalnym, regionalnym i powszechnym. Jakość synodalności czy też pojednania odzwierciedla tajemnicę trynitarnego życia Boga, a struktury Kościoła wyrażają tę jakość tak, aby urzeczywistniać życie wspólnoty jako komunii” [163].

117. Konsensus co do tej wizji Kościoła pozwala nam skupić uwagę, pogodnie i obiektywnie, na ważnych zagadnieniach teologicznych, które muszą być jeszcze rozwiązane.

W pierwszej kolejności pojawia się pytanie o relację między uczestnictwem w życiu synodalnym wszystkich ochrzczonych, w których Duch Chrystusa wzbudza i karmi *sensus fidei*, a wynikającą z tego kompetencją i odpowiedzialnością w rozeznawaniu misji oraz autorytetem właściwym dla pasterzy, który wywodzi się ze specyficznego charyzmatu udzielanego sakramentalnie; po drugie, istnieje interpretacja komunii między Kościołami lokalnymi a Kościołem powszechnym, która wyraża się w komunii między ich Pasterzami a Biskupem Rzymu, z określeniem, w jakim stopniu odnosi się ona do uzasadnionej wielości form wyrażających wiarę w różnych kulturach oraz do tego, co należy do jej odwiecznej tożsamości i jej katolickiej jedności.

W tym kontekście realizacja życia synodalnego i pogłębienie jego znaczenia teologicznego stanowią wyzwanie i szansę o wielkim znaczeniu dla kontynuacji drogi ekumenicznej. To właśnie na horyzoncie Synodu, z twórczą wiernością wobec *depositum fidei* i zgodnie z kryterium *hierarchia veritatum* [164], „wymiana darów”, która może być wzajemnie wzbogacana w drodze ku jedności, jako pogodzona harmonia niewyczerpanego bogactwa tajemnicy Chrystusa odzwierciedlonego w pięknie oblicza Kościoła, staje się obiecująca.

4.5. Synodalność i diakonia społeczna

118. Lud Boży pielgrzymuje przez historię, aby dzielić się zaczynem, solą, światłem Ewangelii. Z tego powodu „ewangelizacja oznacza także drogę dialogu” [165] w towarzystwie braci i siostr z różnych religii, przekonań i kultur, którzy poszukują prawdy i dążą do budowania sprawiedliwości, do otwarcia serc i umysłów wszystkich, aby rozpoznać obecność Chrystusa idącego obok nas. Inicjatywy spotkania, dialogu i współpracy są uznawane za cenne etapy tej wspólnej pielgrzymki, a synodalna droga Ludu Bożego okazuje się być szkołą życia, która pozwala na nabycie etosu niezbędnego do praktykowania dialogu ze wszystkimi bez irenizmu i kompromisów. Dziś więc, gdy świadomość współzależności między narodami zobowiązuje nas do myślenia o świecie jako o wspólnym domu, Kościół jest wezwany do wykazania, że katolicyzm, który go kwalifikuje, i synodalność, w której się wyraża, są zaczynem jedności w różnorodności i komunii w wolności. Jest to zasadniczy wkład, jaki życie i synodalne nawrócenie Ludu Bożego może ofiarować w promowanie kultury spotkania i solidarności, szacunku i dialogu, włączenia i integracji, wdzięczności i bezinteresowności.

119. Życie synodalne Kościoła ukazuje się przede wszystkim jako diakonia w promowaniu życia społecznego, gospodarczego i politycznego narodów w imię sprawiedliwości, solidarności i pokoju. „Bóg, w Chrystusie, zbawia nie tylko indywidualną osobę, ale także relacje społeczne między ludźmi” [166]. Praktyka dialogu i poszukiwanie skutecznych, wspólnych rozwiązań, dzięki którym zobowiązujemy się do pokoju i sprawiedliwości, są absolutnym priorytetem w sytuacji, gdy mamy do czynienia ze strukturalnym kryzysem procedur partycypacji demokratycznej i utratą zaufania do jej zasad i inspirujących wartości, z zagrożeniem aberracji autorytarnych i technokratycznych. W tym kontekście ważnym obowiązkiem i kryterium wszelkiego działania społecznego Ludu Bożego jest wysłuchanie wołania ubogich i wołania ziemi [167] oraz pilne zwrócenie uwagi, przy określaniu wyborów

i planów społeczeństwa, na miejsce i uprzywilejowaną rolę ubogich, powszechne przeznaczenie dóbr, prymat solidarności i troski o nasz wspólny dom.

PODSUMOWANIE

CHODZENIE RAZEM W PAREZJI DUCHA

120. „Chodzenie razem”, uczy papież Franciszek, „jest konstytutywną drogą Kościoła; postacią, która pozwala interpretować rzeczywistość oczami i sercem Bożym; warunkiem naśladowania Pana Jezusa i bycia sługami życia w tym zranionym czasie. Oddech i krok synodalny ujawniają, kim jesteśmy i dynamizm komunii, który ożywia nasze decyzje. Tylko w tym horyzoncie możemy prawdziwie odnowić naszą posługę duszpasterską i dostosować ją do misji Kościoła w dzisiejszym świecie; tylko w ten sposób możemy stawić czoła złożoności tego czasu, wdzięczni za przebytą drogę i zdeterminowani, by kontynuować ją z parezją” [168].

121. Parezja w Duchu, o którą proszony jest Lud Boży na Synodalnej Drodze, to zaufanie, szczerść i odwaga, by „wejść w szeroki horyzont Boży”, by „głosić, że w świecie istnieje sakrament jedności i dlatego ludzkość nie jest skazana na rozstanie i dezorientację” [169]. Przeżyte i wytrwałe doświadczenie synodalności jest dla Ludu Bożego źródłem radości obiecaniej przez Jezusa, zaczynem nowego życia, punktem wyjścia dla nowego etapu zaangażowania misyjnego.

Maryja, Matka Boga i Kościoła, która „zgromadziła uczniów, aby wzywać Ducha Świętego (por. Dz 1, 14) i w ten sposób umożliwiła eksplozję misyjną, która miała miejsce w dniu Pięćdziesiątnicy” [170], będzie towarzyszyć synodalnej pielgrzymce Ludu Bożego, wskazując cel i nauczając pięknego, czułego i silnego stylu tego nowego etapu ewangelizacji.

Jest to kwestia odnowienia więzi między pokoleniami, między różnymi wrażliwościami kulturowymi, między różnymi wyrazami i wymaganiami życia obywatelskiego, z wizją rozszerzoną na powszechne braterstwo. Czytamy w dokumencie końcowym ostatniego Synodu Biskupów: „zachęcamy Konferencje Episkopatów i Kościoły partykularne do kontynuowania tego procesu, angażując się we wspólnotowe procesy rozeznania, które obejmowały by również udział w obradach osób, które nie są biskupami tak, jak to uczynił ten Synod (...). Mamy nadzieję, że w procesach tych wezmą udział rodziny, instytuty zakonne, stowarzyszenia, ruchy i sami ludzie młodzi, aby „płomień”, tego, czego doświadczyliśmy w tych dniach rozprzestrzenił się” (nr 120).

Przypisy

[1] Francesco, *Discorso in occasione della Commemorazione del 50.mo Anniversario dell'Istituzione del Sinodo dei Vescovi*, 17 ottobre 2015: AAS 107 (2015) 1139.

Franciszek, «Synodalność» konstytutywnym wymiarem Kościoła. 7 X 2015 - Przemówienie Papieża Franciszka podczas uroczystości upamiętniającej 50. rocznicę ustanowienia Synodu Biskupów,

https://opoka.org.pl/biblioteka/W/WP/franciszek_i/przemowienia/synodalnosc_17102015.htm
1

[2] Tamże.

[3] Por. G. Lampe *A Patristic Greek Lexicon*, Oxford, Clarendon Press, 1968, 1334-1335.

[4] «Ἐκκλησία συνόδου ἐστὶν ὄνομα» (*Exp. in Psalm.*, 149, 1: PG 55, 493); por. Franciszek, *Discorso in occasione della Commemorazione del 50.mo Anniversario dell'Istituzione del Sinodo dei Vescovi*, AAS 107 (2015), 1142.

[5] Por. Sobór Watykański II, Konstytucja dogmatyczna o objawieniu Bożym *Dei Verbum* 1; Konstytucja dogmatyczna o świętej liturgii *Sacrosanctum Concilium* 1.

[6] Kodeks Prawa Kanonicznego kan. 439 par. 1; kan. 440 par. 1.

[7] Kodeks Prawa Kanonicznego kan. 337 par. 1.

[8] Kodeks Prawa Kanonicznego kan. 342.

[9] Kodeks Prawa Kanonicznego kan. 460.

[10] W Kodeksie Kanonów Kościołów Wschodnich (*Codex Canonum Ecclesiarum Orientalium* 1990) mowa jest z jednej strony o Soborze ekumenicznym (CCEO kan. 50), z drugiej zaś o Synodzie Biskupów (CCEO kan. 46 par. 1), a także o Synodzie Biskupów Kościoła patriarchalnego (CCEO kan. 102), Synodzie Biskupów Kościołów arcybiskupów większych (CCEO kan. 152), Synodzie metropolitalnym (CCEO kan. 133 par. 2) i Stałym synodzie Kurii patriarchalnej (CCEO kan. 114 par. 1).

[11] Por. Kongregacja Nauki Wiary, List do Biskupów Kościoła katolickiego o niektórych aspektach Kościoła pojętego jako Komunia, *Communio notio* (28.05.1992) nr 1, gdzie odwołując się do Soboru Watykańskiego II (por. *Lumen gentium* 4,8,13-15,18,21, 24-25; *Dei Verbum* 10; *Gaudium et spes* 32; *Unitatis redintegratio* 2-4, 14-15, 17-19, 22) i do *Relatio finalis* II Nadzwyczajnego Zgromadzenia Biskupów z 1985 roku (por. II,C,1) czytamy: «Pojęcie *komunii (koinonía)*, które pojawiło się już w dokumentach Soboru Watykańskiego II, bardzo dobrze wyraża głębię Misterium Kościoła i może odegrać kluczową rolę w odnowionej eklezjologii katolickiej».

- [12] Por. Sobór Watykański II, Konstytucja dogmatyczna o Kościele *Lumen gentium*, 21 listopada 1964, 1.
- [13] Por. św. Jan Paweł II, List apostolski na zakończenie Wielkiego Jubileuszu Roku 2000 *Novo millennio ineunte*, 6 stycznia 2001, 44: AAS 93 (2001) 298.
- [14] Franciszek, *Discorso in occasione della Commemorazione del 50.mo anniversario dell'Istituzione del Sinodo dei Vescovi*, 17 ottobre 2015: AAS 107 (2015) 1141.
- [15] Por. Międzynarodowa Komisja Teologiczna, *Sensus fidei w życiu Kościoła* (2014), 91.
- [16] Por. Franciszek, Adhortacja apostolska *Evangelii gaudium*, 24 listopada 2013, 120: AAS 105 (2013) 1070.
- [17] Ignacy z Antiochii, *Ad Ephesios*, IX, 2; F.X. Funk (ed.), *Patres apostolici*, I, Tübingen, 1901, s. 220.
- [18] Ignacy z Antiochii, *Ad Smyrnaeos*, VIII,1-2 (Funk, I, s. 282); *Ad Ephesios*, V, 1 (Funk, I, s. 216); III, 1 (s. 216); *Ad Trallianos*, IX, 1 (Funk, I, s. 250).
- [19] Ignacy z Antiochii, *Ad Ephesios*, IV (Funk, I, s. 216).
- [20] Ignacy z Antiochii, *Ad Trallianos*, III, 1 (Funk, I, s. 244).
- [21] Didaché, IX, 4; Funk, I, s. 22. Praktyka ta została w późniejszym okresie w pewien sposób zinstytucjonalizowana, por. Ignacy z Antiochii, *Ad Smyrnaeos*, VIII, 1-2 (Funk, I, s. 282); Cyprian, *Epistula* 69, 5 (CSEL III, 2; s. 720); *De catholicae ecclesiae unitate*, 23 (CSEL III, 1; s. 230-231); Jan Chryzostom, *In Ioannem homiliae*. 46 (PG 59, 260); Augustyn, *Sermo* 272 (PL 38, 1247 nn.).
- [22] Cyprian, *Epistula*, 14, 4 (CSEL III, 2; s. 512).
- [23] Cyprian, *De catholicae ecclesiae unitate*, 5 (CSEL III, 1; s. 214).
- [24] *Conciliorum Oecumenicorum Decreta*, Bologna 2002, s. 8-9.
- [25] *Conciliorum Oecumenicorum Decreta*, Bologna 2002, s. 32.
- [26] *Conciliorum Oecumenicorum Decreta*, Bologna 2002, s. 99-100.
- [27] Kanony apostolskie (Mansi, *Sacrorum Conciliorum nova et amplissima collectio* I, 35).
- [28] Por. już w II wieku, Ignacy z Antiochii, *Ad Romanos*, IV, 3 (Funk, I, s. 256-258); Ireneusz, *Adversus haereses*, III, 3,2 (SCh 211, s. 32).
- [29] Por. Klemens Rzymski, *1 Clementis*, V, 4-5 (Funk, I, s. 104-106).
- [30] Por. Synod w Sardyce (343), kan. 3 i 5, DH 133-134.
- [31] Por. Sobor ekumeniczny w Nicei II, DH 602.
- [32] W Afryce istniała praktyka Senatu Rzymskiego i *Concilia municipalia* (por. np. Synod w Kartaginie w roku 256). W Italii stosowano metody wypracowane w zarządzaniu cesarstwem (por. Synod w Akwilei w roku 381). W królestwie Wizygotów a następnie Franków organizacja

synodów odzwierciedlała ówczesną praktykę państwową (por. *Ordo de celebrando Concilio* z VII wieku).

[33] Na temat obecności świeckich na synodach lokalnych por. Orygenes, *Dialogus cum Heraclius*, IV, 24 (SCh 67; s. 62); na temat synodów lokalnych w Afryce Północnej por. Cyprian, *Epistula* 17, 3 (CSEL III, 2; s. 522); *Epistula* 19, 2 (CSEL III, 2; s. 525-526); *Epistula* 30, 5 (CSEL III, 2; s. 552-553). O Synodzie w Kartaginie z roku 256 czytamy «*praesente etiam plebis maxima parte*» (*Sententiae episcoporum numero LXXXVII*, CSEL III, 1; s. 435-436). *Epistula* 17, 3 dowodzi, że Cyprian pragnie podjąć decyzję w zgodzie z całym *plebs*, uznając jednocześnie szczególną wartość konsensusu z *coepiscopi*.

[34] Klasztory zakonów żebraczych są zorganizowane w prowincje i podporządkowane Przełożonemu generalnemu którego jurysdykcja rozciąga się na wszystkich członków zakonu. Poza tym przełożeni zakonu – generalny, prowincjalni i poszczególnych klasztorów – są wybierani przez przedstawicieli zakonu na określony czas i są wspomagani w sprawowaniu władzy przez Kapitułę lub Radę.

[35] Sobór Watykański I, Konstytucja dogmatyczna *De Ecclesia Christi, Pastor aeternus*, DH 3059. Por. Sobór Watykański II, Konstytucja dogmatyczna *Lumen gentium*, 18.

[36] Sobór Watykański I, Konstytucja dogmatyczna *Pastor aeternus*, DH 3074 Sobór Watykański II, Konstytucja dogmatyczna *Lumen gentium*, 25.

[37] «To, co zostaje wykluczone – wyjaśnia dokument MKT, *Sensus fidei w życiu Kościoła* nr 40 - to teoria, że taka definicja wymagałaby uprzedniej lub następczej zgody jako warunku bycia obowiązującą».

[38] Bł. Pius IX, Encyklika *Ubiprimum nullis* (1849), n. 6.

[39] Pius XII, Encyklika *Deiparae Virginis Mariae*, AAS 42 (1950), 782-783.

[40] Międzynarodowa Komisja Teologiczna, *Sensus fidei w życiu Kościoła* (2014), 41.

[41] Bł. Paweł VI, List apostolski w formie Motu proprio *Apostolica sollicitudo*, 15 września 1965: AAS 57 (1965), 776.

[42] Św. Jan Paweł II, List apostolski *Novo millennio ineunte*, 6 stycznia 2001, 44; AAS 93 (2001), 298

[43] Benedykt XVI, *Homilia podczas Mszy św. Inaugurującej V Konferencję Generalną Episkopatu Ameryki Łacińskiej i Karaibów*, Aparecida, 13 maja 2007, AAS 99 (2007), 435: «Oto „metoda”, jakiej używamy w Kościele (...). Nie jest to wyłącznie sprawa procedury; jest to odzwierciedlenie samej istoty Kościoła, tajemnica jedności z Chrystusem w Duchu Świętym (...). „Duch Święty i my”».

- [44] Sobór Watykański II, Konstytucja dogmatyczna *Lumen gentium*, 2-4; Sobór Watykański II, Dekret o działalności misyjnej Kościoła *Ad gentes*, 7 grudnia 1965, 2-4.
- [45] Sobór Watykański II, Konstytucja dogmatyczna *Lumen gentium*, 51; Konstytucja dogmatyczna *Dei Verbum*, 2; Konstytucja *Sacrosanctum Concilium*, 6.
- [46] Por. Sobór Watykański II, Konstytucja dogmatyczna *Lumen gentium*, 4, 8, 13-15, 18, 21, 24-25; Konstytucja dogmatyczna *Dei Verbum*, 10; Konstytucja duszpasterska o Kościele w świecie współczesnym *Gaudium et spes*, 7 grudnia 1965, 32; Dekret o ekumenizmie *Unitatis redintegratio*, 21 listopada 1964, 2-4, 14-15, 17-18, 22.
- [47] Sobór Watykański II, Konstytucja duszpasterska *Gaudium et spes*, 24.
- [48] Katechizm Kościoła Katolickiego (KKK) 750.
- [49] Sobór Watykański II, Konstytucja dogmatyczna *Lumen gentium*, 49.
- [50] Tamże, 39-42.
- [51] Tamże, 4, 12b; por. Kongregacja Nauki Wiary, List do biskupów Kościoła katolickiego *Iuvenescit Ecclesia*, 15 maja 2016, 12-18.
- [52] *Ogólne wprowadzenie do Mszału Rzymskiego*, 16.
- [53] por. Sobór Watykański II, Konstytucja *Sacrosanctum Concilium*, 10, 14.
- [54] J. Ratzinger, *Le funzioni sinodali della Chiesa: l'importanza della comunione tra i Vescovi*, „*L'Osservatore Romano*”, 24 stycznia 1996, 4.
- [55] Por. Tomasz z Akwinu, *Summa Theologiae* I, 2; III, prol.
- [56] Por. św. Jan Paweł II, Encyklika *Redemptor hominis*, 7-14.
- [57] Por. Międzynarodowa Komisja Teologiczna, *Wybrane zagadnienia z eklezjologii* (1985), II.
- [58] Por. Wincenty z Lerynu, *Commonitorium* II, 5; *CCSL* 64, 25-26, s. 149.
- [59] Sobór Watykański II, Dekret *Ad gentes*, 2.
- [60] Bł. Paweł VI, Adhortacja apostolska *Evangelii Nuntiandi*, 8 grudnia 1975, 14, *AAS* 68 (1976) 13.
- [61] Sobór Watykański II, Dekret *Ad gentes*, 35.
- [62] Sobór Watykański II, Konstytucja dogmatyczna *Lumen gentium*, 10.
- [63] Tamże, 12, 32.
- [64] Por. KKK 783-786.
- [65] Sobór Watykański II, Konstytucja dogmatyczna *Lumen gentium*, 12a.
- [66] Franciszek, Adhortacja apostolska *Evangelii Gaudium*, 119, *AAS* CV (2013) 1069-1070.
- [67] Międzynarodowa Komisja Teologiczna, *Sensus fidei w życiu Kościoła* (2014), 90.

- [68] Franciszek, *Discorso in Commemorazione del 50.mo Anniversario dell'istituzione del Sinodo dei Vescovi*, AAS 107 (2015) 1139, 1141-1142.
- [69] Bł. Paweł VI, Adhortacja apostolska *Evangelii Nuntiandi*, 62, AAS 68 (1976) 52; por. Kongregacja Nauki Wiary, List do Biskupów Kościoła katolickiego o niektórych aspektach Kościoła pojętego jako Komunia, *Communio notio*, rozdział II.
- [70] Sobór Watykański II, Konstytucja dogmatyczna *Lumen gentium*, 13c.
- [71] Tamże, 23.
- [72] Tamże, 13c.
- [73] KKK 857.
- [74] Sobór Watykański II, Konstytucja dogmatyczna *Lumen gentium*, 19.
- [75] Tamże, 21.
- [76] Tamże, 22a: «Jak z ustanowienia Pańskiego święty Piotr i reszta Apostołów stanowią jedno Kolegium apostolskie, w podobny sposób (*pari razione*) Biskup Rzymski, następca Piotra, i biskupi, następcy Apostołów, pozostają we wzajemnej łączności».
- [77] Tamże, 23a.
- [78] Por. Sobór Watykański II, Konstytucja dogmatyczna *Dei Verbum*, 10.
- [79] Tamże, 8.
- [80] Międzynarodowa Komisja Teologiczna, *Sensus fidei w życiu Kościoła*, (2014), 122.
- [81] Por. F. Coccopalmerio, *La "consultività" del Consiglio pastorale parrocchiale e del Consiglio per gli affari economici della parrocchia*, w: „Quaderni di Diritto ecclesiale”, 1 (1988) 60-65.
- [82] KPK stanowi, że kiedy jest konieczne, by Przełożony uzyskał zgodę lub musiał zasięgać rady *Collegium* lub *Coetus*, powinien dokonać tego zgodnie z prawem (kan. 127 § 1; kan. 166; por. kan. 166-173). Aby decyzja została podjęta w sposób ważny, musi zasięgnąć rady wszystkich (kan. 127 § 1).
- [83] Sobór Watykański II, Konstytucja dogmatyczna *Lumen gentium*, 27.
- [84] Franciszek, Adhortacja apostolska *Evangelii gaudium*, 126, AAS 105 (2013) 1073.
- [85] Tamże, 102.
- [86] Sobór Watykański II, Konstytucja dogmatyczna *Lumen gentium*, 4, 12; por. Kongregacja Nauki Wiary, List *Iuvenescit Ecclesia*, 10.
- [87] Por. Sobór Watykański II, Konstytucja dogmatyczna *Dei Verbum*, 8.
- [88] Międzynarodowa Komisja Teologiczna, *Teologia dzisiaj: perspektywy, zasady, kryteria* (2012), 45.

[89] Franciszek, *Discorso in Commemorazione del 50.mo Anniversario dell'istituzione del Sinodo dei Vescovi*, AAS 107 (2015), 1143.

[90] Sobór Watykański II, Konstytucja *Sacrosanctum Concilium*, 41; por. Dekret *Christus Dominus*, 11.

[91] Franciszek, *Discorso in Commemorazione del 50.mo Anniversario dell'istituzione del Sinodo dei Vescovi*, AAS 107 (2015) 1143.

[92] Por. KPK kan. 460-468; CCEO, kan. 235-243. W tradycji wschodniej termin „synod” oznacza zgromadzenia biskupów; por. Kongregacja Biskupów - Kongregacja Ewangelizacji Ludów, *Instrukcja o synodach diecezjalnych* (1977); Kongregacja Biskupów, Dyrektorium o pasterskiej posłudze Biskupów *Apostolorum Successores* (2004), 166-176.

[93] Kongregacja Biskupów, Dyrektorium o pasterskiej posłudze Biskupów *Apostolorum Successores* (2004), 166.

[94] Tamże.

[95] Por. Sobór Watykański II, Dekret *Christus Dominus*, 11b.

[96] Por. tamże, 27.

[97] Sobór Watykański II, Dekret *Presbyterorum ordinis*, 7.

[98] Por. św. Jan Paweł II, Adhortacja apostolska *Christifideles laici*, 30 grudnia 1988, 25, AAS 81 (1989) 437.

[99] *Libro del Sinodo della Diocesi di Roma – secondo Sinodo Diocesano*, 1993, s. 102.

[100] por. św. Jan Paweł II, Adhortacja apostolska *Christifideles laici*, 27, AAS 81 (1989) 441.

[101] Sobór Watykański II, Konstytucja dogmatyczna *Lumen gentium*, 23c; Dekret *Christus Dominus*, 36.

[102] Św. Jan Paweł II, List apostolski *Novo millennio ineunte*, 29, AAS 93 (2001) 285-286.

[103] Franciszek, Adhortacja apostolska *Evangelii Gaudium*, 69, AAS 105 (2013) 1049.

[104] «Należy przywrócić apelację do Stolicy Metropolitalnej, gdyż to zadanie jako głowy prowincji kościelnej, utrwalone przez wieki, jest wymownym znakiem synodalności w Kościele» (Franciszek, Motu proprio *Mitis Iudex Dominus Iesus*, Podstawowe założenia, V: AAS 107 [2015] 960). W Katolickich Kościołach rytu wschodniego instytucja metropolii przejawia się na dwa sposoby: jako Prowincja w ramach Kościoła patriarchalnego i jako Kościół metropolitalny *sui iuris* (por. CCEO, kanony 133-139 i 155-173); *ius se regendi* Kościołów metropolitalnych jest specyficzną cechą synodalności i może być bodźcem dla całego Kościoła (por. UR 16; OE 3 i 5).

[105] Kościół łaciński jest wymieniony w kan. 322 CCEO. Chodzi zatem o szeroką formę synodalności międzyrytualnej.

- [106] Franciszek, *Discorso in Commemorazione del 50.mo Anniversario dell'istituzione del Sinodo dei Vescovi*, AAS 107 (2015), 1143.
- [107] Kodeks Prawa Kanonicznego z 1917 roku przewidywał zwoływanie Synodu prowincjalnego przynajmniej raz na 20 lat (kan. 283); aktualny podpowiada, by zwoływać go «ilekroć - zdaniem większości biskupów diecezjalnych prowincji - wyda się to pożyteczne» (kan. 440).
- [108] Św. Jan Paweł II, Adhortacja posynodalna o biskupie słudze Ewangelii Jezusa Chrystusa dla nadziei świata *Pastores gregis*, 16 października 2003, 62.
- [109] Por. KPK kan. 753 i kan. 445. Na temat Synodów partykularnych: kanony 439-446.
- [110] Por. Sobór Watykański II, Konstytucja dogmatyczna *Lumen gentium* 23; Konstytucja *Sacrosanctum Concilium*, 37-38; Dekret *Christus Dominus*, 36, 39.
- [111] Por. Franciszek, Adhortacja apostolska *Evangelii Gaudium*, 32, AAS 105 (2013) 1033-1034.
- [112] Por. Sobór Watykański II, Konstytucja dogmatyczna *Lumen gentium*, 23; Dekret *Orientalium ecclesiarum*, 7-9.
- [113] Sobór Watykański II, Konstytucja dogmatyczna *Lumen gentium*, 23.
- [114] Por. Francesco, *Discorso ai partecipanti del V Convegno Nazionale della Chiesa Italiana*, AAS 107 (2015) 1286; https://opoka.org.pl/biblioteka/W/WP/franciszek_i/przemowienia/kongres_kosciola_1011201_5.html.
- [115] CCEO, kan. 28.
- [116] Św. Jan Paweł II, List apostolski *Novo millennio ineunte*, 40, AAS 93 (2001) 295.
- [117] Sobór Watykański II, Dekret *Ad gentes*, 22.
- [118] Franciszek, *Discorso in Commemorazione del 50.mo Anniversario dell'istituzione del Sinodo dei Vescovi*, AAS 107 (2015), 1144.
- [119] Sobór Watykański II, Konstytucja dogmatyczna *Lumen gentium*, 22.
- [120] Por. tamże, 1, 18.
- [121] Por. tamże, 25; Dekret *Christus Dominus*, 4; KPK kan. 337 § 1.
- [122] Sobór Watykański II, Konstytucja dogmatyczna *Lumen gentium*, 23a.
- [123] Bł. Paweł VI, List apostolski *Motu proprio Apostolica sollicitudo*, I e Ib, AAS 57 (1965) 776; por. Sobór Watykański II, Dekret *Christus Dominus*, 5; KPK kan. 342-348.
- [124] Sobór Watykański II, Dekret *Christus Dominus*, 5.
- [125] Franciszek, *Discorso in Commemorazione del 50.mo Anniversario dell'istituzione del Sinodo dei Vescovi*, AAS 107 (2015) 1143.

[126] Tamże, 1140.

[127] KPK kan. 337 § 3.

[128] «Powszechność posługi Kurii pochodzi zatem i wypływa z katolickiego charakteru Posługi Piotrowej» i wyraża jej «primat diakonalny» (Franciszek, *Discorso nella presentazione degli auguri natalizi della Curia romana*, 21 grudnia 2017).

[129] Sobór Watykański II, Dekret *Christus Dominus*, 10.

[130] Sobór Watykański II, Dekret *Unitatis redintegratio*, 6.

[131] Por. Franciszek, Adhortacja apostolska *Evangelii Gaudium*, 25-33, AAS 105 (2013), 1030-1034; V Konferencja Ogólna Episkopatu Ameryki Łacińskiej i Karaibów, *Aparecida. Dokument końcowy. Jesteśmy uczniami i misjonarzami Chrystusa, aby nasze narody miały w Nim życie*, Gubin 2014, 365-372.

[132] Franciszek, Adhortacja apostolska *Evangelii Gaudium*, 102, AAS 105 (2013) 1062-1063.

[133] Sobór Watykański II, Konstytucja dogmatyczna *Lumen gentium*, 1. «W swej pielgrzymce przez świat Kościół, jeden i święty, odczuwa nieustanne napięcie, często bolesne, które każe mu dążyć do rzeczywistej jedności (...). Sobór Watykański II uwydatnił, bardziej może niż kiedykolwiek w przeszłości, ten wymiar Kościoła jako tajemnicy i komunii»: Congregazione per gli Istituti di Vita Consacrata e le Società di Vita Apostolica, *La vita fraterna in comunità "Congregavit nos in unum Christi amor"*, 2 febbraio 1994, 9; Kongregacja Instytutów Życia Konsekwowanego i Stowarzyszeń Życia Apostolskiego, „*Congregavit nos in unum Christi amor*”. *Instrukcja o życiu braterskim we wspólnocie*.

[134] Por. św. Jan Paweł II, List apostolski *Novo millennio ineunte*, 43, AAS 93 (2001) 297.

[135] Tamże.

[136] Tamże, 45.

[137] Por. Franciszek, Adhortacja apostolska *Evangelii gaudium*, 64 i 77, AAS 105 (2013) 1047, 1052.

[138] Międzynarodowa Komisja Teologiczna, *Sensus fidei w życiu Kościoła*, (2014), 90.

[139] Św. Jan Paweł II, List apostolski *Novo millennio ineunte*, 43, AAS 93 (2001) 297.

[140] Por. Sobór Watykański II, Konstytucja duszpasterska *Gaudium et spes*, 24.

[141] Św. Jan Paweł II, Encyklika *Ecclesia de Eucharistia*, 17 kwietnia 2003, 40, AAS 95 (2003) 460.

[142] Augustyn z Hippony, *Regola*, I, 3, PL 32, 1378.

[143] Franciszek, Franciszek, *Discorso in Commemorazione del 50 Anniversario dell'istituzione del Sinodo dei Vescovi*, AAS 107 (2015), 1140.

[144] Franciszek, Adhortacja apostolska *Evangelii Gaudium*, 228, AAS 105 (2013) 1113.

- [145] Franciszek, Encyklika *Lumen fidei*, 29 czerwca 2013, 27, AAS 105 (2013) 571.
- [146] Bł. Paweł VI, Encyklika *Ecclesiam suam*, 6 sierpnia 1964, 83, AAS 56 (1964) 644.
- [147] Tamże, 83-85.
- [148] Tamże, 90.
- [149] Benedykt XVI, Encyklika *Caritas in Veritate*, 29 czerwca 2009, 4, AAS 101 (2009) 643.
- [150] Por. Benedykt z Nursji, *Regula*, 72,6.
- [151] Św. Jan Paweł II, *Convegno ecclesiale di Palermo 1995*, przytoczone w Nocie duszpasterskiej Konferencji Episkopatu Włoch *Con il dono della carità dentro la storia*, 1996, n. 32.
- [152] Por. Sobór Watykański II, Konstytucja dogmatyczna *Dei Verbum*, 4.
- [153] Por. Sobór Watykański II, Konstytucja duszpasterska *Gaudium et spes*, 4, 11.
- [154] Por. Św. Jan Paweł II, Adhortacja posynodalna *Pastores dabo vobis*, 25 marca 1992, 10, AAS 82 (1992), 672.
- [155] Franciszek, *Discorso in Commemorazione del 50 Anniversario dell'istituzione del Sinodo dei Vescovi*, AAS 107 (2015) 1141.
- [156] Por. Franciszek, Adhortacja apostolska *Evangelii Gaudium*, 154, AAS 105 (2013) 1084.
- [157] Por. Sobór Watykański II, Konstytucja dogmatyczna *Lumen gentium*, 8.
- [158] Por. tamże, 15.
- [159] Sobór Watykański II, Dekret *Unitatis redintegratio*, 3.
- [160] Por. Joint International Commission for Theological Dialogue between the Roman Catholic Church And the Orthodox Church, *Synodality and Primacy during the First Millenium: towards a common understanding in service to the unity of the Church*, Chieti, 21 września 2016, 1.
- [161] Tamże, 20.
- [162] Tamże, 21.
- [163] Commissione Fede e Costituzione del Consiglio Ecumenico delle Chiese, *La Chiesa: verso una visione comune* (2013) 53.
- [164] Por. Sobór Watykański II, Dekret *Unitatis redintegratio*, 11c.
- [165] Franciszek, Adhortacja apostolska *Evangelii Gaudium*, 238, AAS 105 (2013) 1116.
- [166] Papieska Rada Iustitia et Pax, *Kompendium nauki społecznej Kościoła*, 2 kwietnia 2004, 52; por. Franciszek, Adhortacja apostolska *Evangelii gaudium*, 178, AAS 105 (2013) 1094.
- [167] Por. Franciszek, Encyklika *Laudato si*, 24 maja 2015, 49, AAS 107 (2015) 866.
- [168] Franciszek, *Saluto all'apertura dei lavori della 70ma Assemblea generale della Conferenza Episcopale Italiana*, Roma 22 maja 2017.

[169] Franciszek, *Discorso alla Congregazione per i Vescovi*, 27 lutego 2014.

[170] Franciszek, Adhortacja apostolska *Evangelii gaudium*, 284, AAS 105 (2013) 1134.